

Özel Statülü Yabancıların Türkiye’de Görülen Kişi Hallerine İlişkin Davalarında Usule ve Uygulanacak Hukukun Belirlenmesine İlişkin Bazı Tespitler

Assessment Regarding Procedure and Determination of Applicable Law in Cases Regarding the Personal Status of Foreigners with Special Status in Turkey

Begüm SÜZEN^{ID}

ÖZ

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun 28. maddesi uyarınca, doğumla Türk vatandaşı olup çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden yabancılar (mavi kart sahibi yabancılar), söz konusu hükümde öngörülen istisnalar haricinde, Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam etmektedir. Bu durum, bu kişilerin, Türk mahkemeleri önünde tarafı oldukları kişi hallerine ilişkin uyumsuzluklarda, milletlerarası usul hukuku ve kanunlar ihtilafı hukukuna ilişkin bazı tartışmaları gündeme getirmektedir. Bu kapsamda, mavi kart sahibi yabancıların, belirli istisnalar haricinde Türk vatandaşları ile aynı statüde oldukları düşüncesinden hareketle, doktrinde ve yargı kararlarında, kişi hallerine ilişkin uyumsuzluklarda milletlerarası yetkinin, MÖHUK’ un Türk vatandaşlığına bağlı yetki tesisi öngören 41. maddesi uyarınca belirlenip belirlenemeyeceği; bu kişilerin Türk mahkemelerinde açacakları davalarda “yabancı” statüsüne bağlı bir teminat yükümlülükleri olup olmayacağı ve adli yardımdan faydalanabilmelerinin “karşılıklılık” koşuluna bağlı olup olmadığı tartışılmaktadır. Diğer taraftan, söz konusu uyumsuzluklarda uygulanacak hukukun vatandaşlık esasına göre belirlendiği hallerde, Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmanın, yabancı statüsünü ortadan kaldırıp kaldırmayacağı ve bu bağlamda, milli hukuk olarak Türk hukukunun uygulanıp uygulanamayacağı meselesi gündeme gelmektedir. Söz konusu tartışmalar, mavi kart sahiplerinin yanı sıra, kanunda öngörülen istisnalar haricinde Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanan diğer özel statülü yabancılar bakımından da geçerlidir. Bu makalede, söz konusu meseleler, sırasıyla değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Milletlerarası Yetki, Uygulanacak Hukuk, Teminat, Mavi Kartlılar, yabancılar, vatandaşlık.

ABSTRACT

According to article 28 of Turkish Citizenship Act, foreigners who acquire Turkish citizenship by birth and subsequently lose it by obtaining permission to renounce it (blue card holder foreigners), continue to enjoy the rights granted to Turkish citizens with the exceptions provided under said provision, which has given rise to certain debates concerning international procedural law and conflicts of law in disputes related to individual status before Turkish courts to which they are a party. Within this context, considering that blue card holders are in the same status as Turkish citizens except for specific exceptions, it is debated, in terms of the legal doctrine and court decisions, whether the determination of international jurisdiction in disputes related to their individual status can be established based on Article 41 of Turkish Code on Private International and International Procedural Law which stipulates jurisdiction based on Turkish citizenship, whether these individuals have any warrant obligation related to their “foreigner” status in the lawsuits they initiate at Turkish courts, and whether their eligibility for legal aid is subject to the condition of “reciprocity.” Furthermore, in cases where the applicable law is determined according to the principle of citizenship, the question arises whether benefiting from the rights granted to Turkish citizens will eliminate their foreigner status and whether Turkish law can be applied as national law. These debates are applicable not only to blue card holders but also to other special-status foreigners who benefit from the rights granted to Turkish citizens. In this article, these issues will be evaluated in sequence.

Keywords: Jurisdiction, Applicable Law, Warrant, Blue Card Holders, Foreigners, Citizenship.

* Dr. Öğr. Üyesi, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, begum.sermet@bau.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6613-9353.

GİRİŞ

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun¹ (TVK) 28. maddesi uyarınca, doğumla Türk vatandaşı olup çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden yabancılar (mavi kart sahibi yabancılar), söz konusu hükümde öngörülen istisnalar haricinde, Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler. Söz konusu kişilerin, istisnalar haricinde Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaları, bu kişilerin, milletlerarası usul hukuku ve kanunlar ihtilafı hukukuna ilişkin bazı meseleler kapsamında Türk vatandaşı olarak kabullerine neden olmaktadır. Bu husus ise, milletlerarası yetkinin vatandaşlık esasına göre tayin edildiği ve uygulanacak hukukun vatandaşlık esasına göre belirlendiği haller ile “yabancı” statüsüne bağlı teminat yükümlülüğü konusunda bazı tartışmaları gündeme getirmektedir. Bu kapsamda, mavi kart sahibi yabancıların, belirli istisnalar haricinde Türk vatandaşları ile aynı statüde oldukları düşüncesinden hareketle, doktrinde ve yargı kararlarında, bu kişilerin Türkiye’de görülen kişi hallerine ilişkin davalarında yetkili mahkemenin, 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’un (MÖHUK)² Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin davalarda yetkiyi düzenleyen 41. maddesi kapsamında belirlenip belirlenemeyeceği ya da bu kişilerin Türkiye’de açtıkları davalarda teminat gösterme yükümlülüklerinin hangi hükümler çerçevesinde ele alınacağı meseleleri tartışılmaktadır. Diğer taraftan, aynı gerekçe, söz konusu davalarda uygulanacak hukukun vatandaşlık esasına göre belirlendiği durumlarda, milli hukuk olarak Türk hukukunun uygulanması ihtimalini de ortaya çıkarmaktadır.

Her ne kadar belirtmiş olduğumuz tartışmalar, doktrinde ve yargı kararlarında sadece mavi kart sahibi yabancılar bakımından gündeme gelmekte ise de aynı tartışmaların “özel statülü yabancı” olarak adlandırılan diğer yabancılar bakımından da düşünülmesi gerekmektedir. Özel statülü yabancılar, fiziksel olarak yer aldıkları ülkedeki hukuki durumları, o ülkedeki iç hukuk kurallarına göre veya milletlerarası örf ve âdet kuralları ya da milletlerarası anlaşmalar uyarınca diğer yabancılar nazaran özellik arz eden yabancı gerçek kişileri ifade eder³. Türk hukukunda, iç hukuk kurallarınca özel statü verilen yabancılar örnek olarak, doğumla Türk vatandaşı olup çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler (mavi kart sahibi yabancılar), turkuaz kart sahipleri (Uluslararası İşgücü Kanunu⁴ m. 11/4), uzun dönem ikamet izni sahibi yabancılar (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu⁵ m. 44) ve süresiz çalışma izni sahibi yabancılar (Uluslararası İşgücü Kanunu m. 10/4) gösterilmektedir⁶. Zira bu kişiler, kanuni istisnalar haricinde Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanma i imkânına sahiptirler.

1 Türk Vatandaşlığı Kanunu, Kanun Numarası: 5901, Kabul Tarihi: 29.05.2009, RG 12.06.2009/27256.

2 Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 5718, Kabul Tarihi: 27.11.2007, RG 12.12.2007/26728.

3 Vahit Doğan, *Türk Yabancılar Hukuku* (6. Baskı, Savaş 2021) 16; Hümeysra Zeynep Nalçacıoğlu Erden, ‘Yabancıların Kişi Hallerine İlişkin Davalarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi’ (2022) 12(1) Hacettepe HFD 898, 918; Turgut Turhan, ‘Türk Vatandaşlığından Çıkanların Hakları (TVK m. 29 üzerine bir inceleme)’ (1997) VLI (1-4) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 41, 48.

4 Uluslararası İşgücü Kanunu, Kanun Numarası: 6735, Kabul Tarihi: 28.07.2016, RG 13.08.2016/29800.

5 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Kanun Numarası: 6458, Kabul Tarihi: 04.04.2013, RG 11.04.2013/28615.

6 Merve Acun Mekengeç, ‘Türk Hukukunda Teminat Gösterme Yükümlülüğü’ (2017) 37(2) MHB 1, 24, 26; Mesut Aygün,

Çalışmamızda, öncelikle, özel statüli yabancıların kişi hallerine ilişkin davalar bakımından Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin MÖHUK’ un hangi hükümleri kapsamında belirleneceği ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu çerçevede, ilk olarak, söz konusu uyuşmazlıklarda, MÖHUK’un “Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin davaları” bakımından özel bir yetki düzenlemesi öngören 41. maddesinin uygulama alanı bulup bulmayacağı meselesi, doktrin görüşleri ve yargı kararları kapsamında değerlendirilecek; ikinci olarak, MÖHUK’ un “yabancıların kişi hallerine ilişkin bazı uyuşmazlıklar” bakımından milletlerarası yetkiyi düzenleyen 42. maddesinin uygulanmasına ilişkin esaslar, çalışmamızın konusuyla sınırlı olarak ele alınacaktır. Akabinde, özel statüli yabancıların kişi hallerine ilişkin olarak Türkiye’de açacakları davalarda, MÖHUK’ un 48. maddesi kapsamında “yabancı” statüsüne bağlı ya da 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun (HMK) 84. maddesi kapsamında “Türkiye’de mutad meskeni olmayan Türk vatandaşları” bakımından öngörülen teminat yükümlülüklerinin olup olmayacağı ve adli yardımdan faydalanabilmeleri için, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 334. maddesinde yabancılar için öngörülen “karşılıklılık” şartından muaf olup olmayacakları meselesi incelenecektir. Son olarak, söz konusu uyuşmazlıklarda uygulanacak hukukun belirlenmesine ilişkin değerlendirme yapılacaktır.

I. USULE İLİŞKİN MESELELER

A. TÜRK MAHKEMELERİNİN MİLLETLERARASI YETKİSİNİN TAYİNİ

1. Genel Olarak

Yabancılık unsuru barındıran özel hukuk ilişkilerinden doğan uyuşmazlıklar bakımından Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, MÖHUK hükümleri uyarınca belirlenecektir (m. 1). MÖHUK m. 40 hükmünde, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin iç hukukun yer itibariyle yetki kurallarınca belirleneceği düzenlenmiş; m. 41 ve devamında ise bazı uyuşmazlıklar bakımından özel yetki kurallarına yer verilmiştir. Yabancılık unsuru taşıyan kişi hallerine ilişkin uyuşmazlıklarda Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin tayini konusunda, MÖHUK’ta iki farklı hüküm düzenlenmiştir. Bunlardan ilki, Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin uyuşmazlıklarda yetkiyi düzenlerken (MÖHUK m. 41), ikincisi, Türkiye’de yerleşim yeri olmayan yabancıların kişi hallerine ilişkin bazı davalarda (vesayet, kayımlık, kısıtlılık, gaiplik ve ölmüş sayılma kararları) yetkili mahkemeyi belirlemektedir (MÖHUK m. 42). Söz konusu hükümlerin uygulama alanına giren uyuşmazlıklar bakımından, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin doğrudan doğruya bu hükümler kapsamında belirleneceği, MÖHUK m. 40’ın uygulama alanı bulmayacağı; diğer bir ifadeyle, bu hükümlerin MÖHUK m. 40’ı tamamlayıcı nitelikte olmadıkları çoğunlukla kabul edilmektedir⁷.

⁷ ‘Vatandaş veya İmtiyazlı Yabancı Olma Yönünde Kabul Edilen Düzenlemelere Sığınmacılar Açısından Eleştirel Bir Bakış: Uzun Dönem İkamet İzni, Turkuaz Kart Sahipliği ve Vatandaşlık Hakkı Çerçevesinde’ (2018) 37(2) B.U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 167, 182, 185; Doğan (n 3) 16.

7 Rifat Erten, *Türklerin Kişi Hâllerine İlişkin Davalarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi* (Yetkin 2017) 171; Mine Tan Dehmen, ‘Türk Vatandaşlarının Kişi Hallerine İlişkin Davalar Bakımından 5718 Sayılı MÖHUK’ta Kabul Edilen

Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin davalarda yetkili mahkemeleri kademeli olarak belirten MÖHUK m. 41 düzenlemesinde, ilk kademede iç hukukun yer itibariyle yetki kurallarına gönderme yapılmış olması, bu davalarda Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin sadece bu hüküm çerçevesinde belirleneceğini kanaatimizce de ortaya koymaktadır⁸.

MÖHUK m. 40 ile m. 42 hükümleri arasında, Hukuk Muhakemeleri Kanunu⁹ (HMK) anlamında bir “genel yetki-özel yetki kuralı” ilişkisi mi yoksa, “kesin yetki-kesin olmayan yetki kuralı” ilişkisi mi olduğu konusunda ise doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Diğer bir ifadeyle, MÖHUK m. 41, m. 42 düzenlemelerinin iç hukukun yer itibariyle yetki kurallarını bertaraf edip etmeyeceği hususu doktrinde tartışmalıdır. Doktrindeki bir görüş¹⁰ uyarınca, MÖHUK m. 42 hükmünün kapsamına giren konularda genel hükümlere giderek yetki tesisi mümkün değildir. Doktrindeki diğer görüşe¹¹ göre ise, MÖHUK m. 42 hükmünün uygulanabilmesi için iç hukukun yer itibariyle yetki kurallarına göre yetkili bir mahkemenin bulunmaması gerekir.

Çalışmamız bakımından esas üzerinde durulması gereken husus, özel statülü yabancıların kişi hallerine ilişkin uyuşmazlıklarda Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin belirlenmesinde MÖHUK’un hangi hükümlerinin uygulama alanı bulacağıdır. Bu anlamda, özel statülü yabancıların, istisnalar haricinde Türk vatandaşları ile eşit statüde olmaları dolayısıyla Türk vatandaşı gibi kabul edilmeleri durumunda, kişi hallerine ilişkin tüm uyuşmazlıklarında MÖHUK m. 41 hükmünün, kabul edilmemeleri halinde ise, kişi hallerine ilişkin bazı davalarında MÖHUK m. 42 hükmünün uygulanması gerekecektir¹². İkinci ihtimalde, MÖHUK m. 42’nin kapsamı dışında kalan kişi halleri

Yetki Kuralı’ (2013) 33(1) Public and Private International Law Bulletin 169, 171; Bilgin Tiryakioğlu, ‘Türklerin Kişi Hallerine İlişkin Davalarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi’ (2012) Tuğrul Arat’a Armağan 1141, 1156-1157. MÖHUK m. 41 hükmünün uygulanabilmesi için iç hukukun yer itibariyle yetki kurallarına göre yetkili bir mahkemenin bulunmaması gerektiği yönünde bkz. Vahit Doğan, *Milletlerarası Özel Hukuk* (8. Baskı, Savaş 2022) 63.

8 Erten (n 7) 171; Ergin Nomer, *Devletler Hususi Hukuku* (Yenilenmiş 23. Bası, Beta 2021) 475-476; Tan Dehmen (n 7) 188; Tiryakioğlu (n 7) 1156-1157.

9 Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Kanun Numarası: 6100, Kabul Tarihi: 12.1.2011, RG 4.12.2011/27836.

10 Nalçacıoğlu Erden (n 3) 910; Sibel Özel, Mustafa Erkan, Hatice Selin Pürselim ve Hüseyin Akif Karaca, *Milletlerarası Özel Hukuk* (On İki Levha 2022) 611; Cemal Şanlı, Emre Esen ve İnci Ataman-Figanmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk* (10. Baskı, Beta 2023) 499; Tekinalp G, *Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları* (13. Bası, Vedat 2020) 408.

11 Doğan (n 7) 65.

12 MÖHUK m. 42 hükmünde, Türkiye’de yerleşim yeri olmayan yabancıların vesayet, kayımlık, kısıtlılık, gaiplik ve ölmüş sayılma kararları bakımından yetki kuralları öngörülmüştür. Söz konusu uyuşmazlıklarda, iç hukukun yer itibariyle yetki kuralları ise, Türk Medeni Kanunu’nda (Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası: 4721, Kabul Tarihi: 22.11.2001, RG 08.12.2001/24607) yer almaktadır. Buna göre, gaiplik kararları bakımından yetkili mahkeme, kişinin Türkiye’deki son yerleşim yeri, Türkiye’de hiç yerleşmemişse nüfus sicilinde kayıtlı olduğu yer, böyle bir kayıt da yoksa anasının veya babasının kayıtlı bulunduğu yer mahkemesidir (TMK m. 32/2). Vesayet işlerinde yetki, küçüğün veya kısıtlının yerleşim yerindeki vesayet dairelerine aittir (TMK m. 411). Ölmüş sayılma kararları bakımından yetkili makam ise, TMK m. 44/1 hükmünde belirtilmiştir. Buna göre, bir kimse, ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlar içinde ortadan kaybolursa cesedi bulunamamış olsa bile, o yerin en büyük mülki amirinin emriyle kütüğe ölü kaydı düşürülür.

Özel statülü yabancıları ilgilendiren vesayet uyuşmazlıkları bakımından yetkili mahkeme belirlenirken, MÖHUK m. 42 hükmünün iç hukukun yer itibariyle yetki kurallarını bertaraf edip etmeyeceği sorusunun cevaplandırılmasının pratik bir sonucu olmayacaktır. Zira MÖHUK m. 42 düzenlemesi, ancak ilgili yabancıların Türkiye’de yerleşim yeri bulunmaması halinde uygulama alanı bulur. Halbuki MÖHUK m. 42’nin uygulama alanı bulunduğu bir uyuşmazlıkta bu hüküm uyarınca Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin tesis edilememesi halinde iç hukuka gidilse dahi, vesayet

uyuşmazlıklarında ise MÖHUK m. 40 atfıyla iç hukukun yer itibarıyla yetki kuralları uyarınca Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi tayin edilecektir. Özel statülü yabancıların kişi hallerine ilişkin davalarda milletlerarası yetkinin hangi hükümler çerçevesinde belirlenmesi gerektiği, aşağıda sırasıyla MÖHUK m. 41 ve m. 42 hükümleri kapsamında değerlendirilecektir.

2. MÖHUK M. 41'in Uygulanmasına İlişkin Değerlendirmeler

a. MÖHUK M. 41'in Uygulama Alanı

Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi tayin edilirken, kural olarak, tarafların vatandaşlığı dikkate alınmamaktadır. Bununla birlikte, kişi hallerine ilişkin davalarda doğrudan doğruya vatandaşlık bağına dikkate alan milletlerarası yetki kuralları düzenlenmektedir¹³. Bu bağlamda, Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin davalar bakımından MÖHUK m. 41 hükmünde özel bir yetki kuralına yer verilmiştir¹⁴. Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin belirlenmesinde, MÖHUK'un "Türklerin kişi hallerine ilişkin davalar"¹⁵ başlıklı 41. maddesinin uygulama alanı bulabilmesi için, davanın taraflarından en az birinin Türk vatandaşı olması ve dava konusunun davacı veya davalı konumdaki Türk vatandaşının kişisel haline ilişkin olması gerekir¹⁶. Söz konusu

altına alınması söz konusu kişinin yerleşim yeri Türkiye'de bulunmadığından, TMK m. 411 kapsamında yetki tesisi zaten mümkün değildir. Diğer taraftan, TMK m. 411 hükmünün iç hukuk bakımından kamu düzenine ilişkin ve kesin yetki kuralı olarak kabulü neticesinde (bkz. Musa Aygül, 'Yabancı Mahkemeden Verilen Vesâyet Kararlarının Tanınması (Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun Bir Kararının Değerlendirilmesi)', Prof. Dr. Tuğrul Arat'a Armağan, Ankara 2012, s.145; Doğa Elçin, 'Vesâyet ve Kısıtlılık Kararı Verilmesine veya Sona Ermesine ve Vesâyetin Yürütülmesine Uygulanacak Hukuk, Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi ve Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması' (2018) 67(2) AÜHFD 279, 313) HMK'nın genel hükümleri uyarınca yetki tesisi de mümkün olmayacaktır.

Söz konusu tartışma, gaiplik kararları bakımından bir sonuç doğurabilir. Zira Türkiye'de sakin olmayan ya da malları bulunmayan bir yabancıнын herhangi bir tarihte Türkiye'de yerleşim yeri bulunmuşsa ya da ana ya da babasının Türkiye'de nüfus sicilinde kaydı bulunuyorsa, bu yer mahkemelerinden gaiplik kararı talebi gündeme gelebilir. Kanaatimizce, bu durumda, MÖHUK m. 42 hükmü uyarınca Türk mahkemelerinin yetkisinin tesis edilemediği hallerde, iç hukukun söz konusu kuralları uyarınca yetki tesisi mümkün olmalıdır.

- 13 Doğan (n 7) 63; Nomer (n 8) 475; Işıl Özkan ve Uğur Tütüncübaşı, *Uluslararası Usul Hukuku* (2. Baskı, Adalet 2020) 79.
- 14 Söz konusu düzenlemenin kanuni nitelikte bir forum necessitatis örneği teşkil ettiğine ilişkin olarak bkz. Tekinalp (n 6) 409. Ayrıca bkz. Ersen Perçin G, 'Adil Yargılanma Hakkı Kapsamında Forum Necessitatis İlkesi ve Türk Milletlerarası Yetki Kurallarına Etkisi' iç Sibel Özel ve Hatice Selin Pürselim Arning (edr), *Milletlerarası Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisine İlişkin Güncel Tartışmalar* (On İki Levha 2021) 18.
- 15 Çekişmesiz yargı işlerinin MÖHUK m. 41 hükmünde yer verilen "dava" ifadesini karşılayıp karşılamadığı hususu doktrinde tartışmalıdır. Doktrindeki baskın görüş uyarınca, kişisel statüde değişiklik yapan çekişmesiz yargı işleri de MÖHUK m. 41 hükmünün kapsamındadır. Bkz. Merve Acun Mekengeç ve Cansu Yener Keskin, *Şematik Milletlerarası Özel Hukuk Ders Kitabı* (Seçkin 2022) 119; Nazlı Albayrak Ceylan, 'Mavi Kart Sahibi Olanların Kişi Hallerine İlişkin Davalarda MÖHUK m. 41'in Uygulama Alanı Hakkında Yargıtay 20. Hukuk Dairesinin 27.7.2020 Tarihli Kararının İncelemesi' (2022) 10(2) Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 563, 569; Elçin (n 12) 303; Gülin Güngör, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku* (Yetkin 2021) 245; Feriha Bilge Tanrıbilir, 'Kişi Halleri ve Mirasa İlişkin Milletlerarası Yetki Kurallarının Kapsamı' iç Sibel Özel ve Hatice Selin Pürselim Arning (edr), *Milletlerarası Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisine İlişkin Güncel Tartışmalar* (On İki Levha 2021) 93-96; Tan Dehmen (n 7) 174; Özel, Erkan, Pürselim ve Karaca (n 10) 606-607. Aksi yönde bkz. Erten (n 7) 115-117.
- 16 Albayrak Ceylan (n 15) 567; Ziya Akıncı, *Milletlerarası Özel Hukuk* (Vedat 2020) 139; Doğan (n 7) 63; Nomer (n 8) 476; Özkan ve Tütüncübaşı (n 13) 80; Şanlı, Esen ve Ataman-Fıganmeşe (n 10) 409; Tiryakioğlu (n 7) 1151; Tan Dehmen (n 7) 172.

hüküm ile Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin uyuşmazlıklar bakımından her halükârda yetkili bir mahkemenin hazır bulundurulması amaçlanmıştır¹⁷.

Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin uyuşmazlıklardan ne anlaşılması gerektiği hususu, Türk hukukuna göre belirlenecektir¹⁸. Türk hukukunda, kişi halleri ifadesi, kişinin şahsi statüsünü ortaya koyan durumlara işaret etmekte olduğundan, kişiler hukuku ve aile hukukuna ilişkin meseleler, kişi halleri olarak kabul edilmektedir¹⁹. Bu anlamda, örneğin, kişinin evli, boşanmış, küçük veya ergin, vesayet altında olması, ehliyet durumu, gaipliği veya hısımlık ilişkileri, adı, yaşı veya cinsiyeti kişi hallerine ilişkindir²⁰. Buna göre, Türk vatandaşlarını ilgilendiren evlenmenin butlanı, boşanma ve ayrılık davaları, tanıma, babalık hükmü, soy bağının reddi, evlat edinme, vasi tayini, ad, yaş veya cinsiyet değişikliğine ilişkin davalar, nüfus kaydının düzeltilmesi davaları, ilgilinin şahsi statüsünde değişikliğe yol açacak olmaları itibarıyla MÖHUK m. 41 hükmünün kapsamına dahildir²¹. Ayrıca, velayet veya çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin davalar ile evlilik birliğinin korunmasına ilişkin davalar da hükmün kapsamında kabul edilmektedir²². Bununla birlikte, kişiler hukuku veya aile hukukuna ilişkin meselelerin tamamı, kişi hallerine ilişkin değildir. Örneğin, kişiler hukuku veya aile hukukuna ilişkin sebeplerden kaynaklansa dahi, kişinin şahsi statüsünü belirlemeyen maddi ve manevi tazminat davaları, nafaka talepleri, eşler arasındaki mal rejimine ilişkin davalar müstakil olarak açıldıklarında MÖHUK m. 41'in uygulama alanı dışında kalır²³.

MÖHUK m. 41 hükmünün uygulama alanı, Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin davalarla sınırlı olup, Türk soyundan olmak, bu madde kapsamında değerlendirilmeyi sağlamaz²⁴. Benzer şekilde, vatansız ya da mültecilerin de MÖHUK m. 41 hükmü bakımından Türk vatandaşı gibi muamele görmesi mümkün değildir²⁵. Türk vatandaşının yurt içinde veya yurt dışında ikamet etmesi ya da aynı zamanda yabancı bir devletin vatandaşlığına da sahip olması, MÖHUK m. 41'in uygulama alanı bakımından bir fark yaratmaz²⁶. Çok vatandaşlık halinde, bu vatandaşlıklardan

17 Acun Mekengeç ve Yener Keskin (n 15) 120; Albayrak Ceylan (n 15) 568; Akıncı (n 16) 139; Aysel Çelikel ve Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk* (16. Baskı, Beta 2020) 615; Doğan (n 7) 63; Nomer (n 8) 475; Özkan ve Uğur (n 13) 80; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 502; Tanrıbilir (n 15) 81.

18 Albayrak Ceylan (n 15) 568; Erten (n 7) 95; Güngör G, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku* (3. Bası, Yetkin 2022) 245; Özel, Erkan, Pürselim ve Karaca (n 10) 605; Özkan ve Tütüncübaşı (n 13) 80-81; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 503.

19 Acun Mekengeç ve Yener Keskin (n 15) 119; Çelikel ve Erdem (17) 616; Doğan (n 7) 63; Erten (n 7) 101; Nomer (n 8) 476; Özel, Erkan, Pürselim ve Karaca (n 10) 605; Özkan ve Tütüncübaşı (n 13) 81; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 503; Tiryakioğlu (n 7) 1145.

20 Akıncı (n 16) 140; Çelikel ve Erdem (17) 616; Mustafa Dural ve Tufan Ögüz, *Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku* (23. Baskı, Filiz 2019) 5; Özkan ve Tütüncübaşı (n 13) 81; Rona Serozan, B. İlkay Engin ve Yeşim M. Atamer, *Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku* (9. Baskı, On İki Levha 2022) 417-496; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 503.

21 Albayrak Ceylan (n 15) 569; Özel, Erkan, Pürselim ve Karaca (n 10) 605; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 503; Tiryakioğlu (n 7) 1145, 1151.

22 Nomer (n 8) 476; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 503.

23 Albayrak Ceylan (n 15) 569; Akıncı (n 16) 140; Çelikel ve Erdem (17) 616; Nomer (n 8) 476; Özel, Erkan, Pürselim ve Karaca (n 10) 606; Tiryakioğlu (n 7) 1145; Erten (n 7) 101; Özkan ve Tütüncübaşı (n 13) 81; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 504.

24 Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 501, dn. 157; Tan Dehmen (n 7) 173.

25 Albayrak Ceylan (n 15) 568; Erten (n 7) 82; Nomer (n 8) 477; Özel, Erkan, Pürselim ve Karaca (n 10) 604; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 501, dn. 157; Tekinalp (n 6) 409.

26 Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 502, dn. 161; Tan Dehmen (n 7) 173.

birinin Türk vatandaşlığı olması, kişinin Türk vatandaşı olarak kabulü için yeterlidir; bu durumda, Türk vatandaşlığının gerçek vatandaşlık olup olmadığına ilişkin bir inceleme yapılmaz²⁷. İlgilinin, Türk vatandaşlığını aslen (doğumla) ya da sonradan (müktesep) kazanmış olmasının da bir önemi bulunmamaktadır²⁸. MÖHUK m. 41’in uygulanabilmesi için, kişi halinde değişiklik meydana gelecek kişinin davanın açıldığı tarih itibarıyla Türk vatandaşı olması gerekir; Türk vatandaşlığının dava açıldıktan sonra kaybedilmesinin Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi üzerinde bir etkisi yoktur²⁹.

Yargıtay’ın çeşitli kararlarında, kanunda öngörülen istisnalar haricinde Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanmaları dolayısıyla “özel statülü” oldukları kabul edilen yabancıların kişi hallerine ilişkin uyumsuzluklar bakımından, MÖHUK m. 41’in uygulama alanı bulacağına hükmedilmiştir. Söz konusu yaklaşım, esas itibarıyla, doğumla Türk vatandaşlığını kazanıp çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden (mavi kart sahibi) yabancılar bakımından kabul edilmiştir. Aşağıda, öncelikle, mavi kart sahibi yabancıların kişi hallerine ilişkin davalarında yetkili mahkemenin MÖHUK m. 41 uyarınca belirlenip belirlenemeyeceğine ilişkin doktrin görüşleri ve Yargıtay uygulamasına yer verilecek; akabinde, mavi kartlıların yanı sıra özel statülü diğer yabancılar dahilinde konuya ilişkin bir değerlendirme yapılacaktır.

b. Doktrin Görüşü ve Yargıtay Uygulaması

Mavi kart sahibi yabancıların kişi hallerine ilişkin uyumsuzluklar bakımından Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi konusunda, Yargıtay kararları incelendiğinde, mavi kart sahiplerinin “yabancı” muamelesine tabi tutulamayacaklarının kabul edildiği; bu bağlamda, bazı kararlarda, bu uyumsuzluklarda yetkili mahkemenin MÖHUK m. 41 kapsamında belirleneceğine hükmedilirken, bazı kararlarda ise, yabancılık unsurunun bulunmadığı gerekçesiyle MÖHUK hükümlerinin uygulanamayacağı sonucuna ulaşıldığı görülmektedir.

Yargıtay 20. Hukuk Dairesi’nin 27.7.2020 tarihli kararında³⁰, mavi kartlılar kütüğünde yer alan adının değiştirilmesi talebinde bulunan kişinin doğumla Türk vatandaşı olup çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybetmiş olmasından hareketle, TVK m. 28 uyarınca sahip olduğu statü vurgulanarak, ad değişikliği talebi bakımından yetkili mahkemenin belirlenmesinde, Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin davalarda yetkiyi düzenleyen MÖHUK m. 41 hükmünün uygulanacağı sonucuna varılmıştır. Yargıtay, söz konusu kararında, MÖHUK hükümlerinin uygulanması gerektiği sonucuna ulaşmakla beraber, söz konusu kuralın uygulama alanı bulmasını sağlayan yabancılık unsurunun somut uyumsuzlukta nasıl doğduğuna ilişkin bir değerlendirme yapmamıştır.

27 Erten (n 7) 83. Gerçek vatandaşlık ile kastedilen, ilgilinin vatandaşı olduğu devletlerden daha sıkı ilişki halinde bulunduğu (MÖHUK m. 4/c). MÖHUK m. 4 düzenlemesinin milletlerarası usul hukukunda uygulama alanı bulmayacağı yönünde bkz. İnci Ataman-Figanmeşe, ‘Çifte Vatandaşlık Halinde MÖHUK’un 4. Maddesinin b ve c Bentlerinin Uygulama Alanı’ (1999) 19(1-2) MHB 95, 108.

28 Erten (n 7) 83.

29 Albayrak Ceylan (n 15) 568; Erten (n 7) 94; Nomer (n 8) 476-477; Özel, Erkan, Pürselim ve Karaca (n 10) 604; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 502, dn. 162; Tan Dehmen (n 7) 173.

30 Yargıtay 20 HD, E 2020/429 K 2020/1074, 27.7.2020. Karar için bkz. www.lexpera.com. E.T. 01.09.2023.

Yargıtay'ın aynı yöndeki bir başka kararında³¹ ise, boşanma talebiyle açılan davada, davanın taraflarının, TVK m. 28 kapsamında, doğumla Türk vatandaşı olup çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybetmiş olmaları dolayısıyla Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanacakları ve boşanma davasında “yabancı” muamelesine tabi tutulamayacakları vurgulanarak, Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin uyuşmazlıklarda yetkili mahkemenin MÖHUK m. 41 uyarınca belirleneceği, bu bağlamda somut uyuşmazlıkta yetkisizlik kararı verilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

Yargıtay'ın 1.4.2013 tarihli bir kararında³² ise, mavi kart sahibi davalının, görülmekte olan boşanma davasında, TVK m. 28 uyarınca Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanacağı ve yabancı muamelesine tabi tutulamayacağı vurgulanmıştır. Buna bağlı olarak, davanın yabancılık unsuru taşımadığı, dolayısıyla, MÖHUK hükümlerinin uygulama alanı bulamayacağı belirtilerek, bu boşanma davasında yetkinin Türk Medeni Kanunu'nun³³ (TMK) 168. maddesi kapsamında belirleneceğine hükmedilmiştir³⁴.

Yargıtay'ın konuya ilişkin genel yaklaşımının aksine, doktrinde ittifakla kabul edildiği üzere, doğumla Türk vatandaşı olup çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden yabancılar bakımından MÖHUK m. 41 düzenlemesinin uygulanması mümkün değildir³⁵. Zira söz konusu düzenleme, Türk vatandaşlarına tanınan bir hak niteliğinde olmayıp, milletlerarası yetkinin belirlenmesinde Türk vatandaşlığını dikkate alan usuli bir hükmüdür³⁶. TVK m. 28 kapsamındaki kişiler, Türkiye'ye giriş ve çıkışları, ikamet ve çalışma imkânları, taşınmaz mal edinme ve miras konularında Türk vatandaşı oldukları esnada sahip oldukları haklardan faydalanmayı sürdürmekle birlikte, bu kişilere tanınan ayrıcalıklı statü, “Türk vatandaşı” ifadesini karşılamamakta ve Türk mahkemelerinin yetkisine ilişkin bir hükmün geniş yorumlanması sonucunu doğurmamaktadır³⁷.

c. Değerlendirmemiz

Mavi kart sahibi yabancıların, TVK m. 28 hükmünde belirtilen istisnalar haricinde Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam edeceklerine ilişkin düzenlemeden çıkan sonuç, ilgili

31 Yargıtay 2 HD, E 2015/24523 K 2016/7966, 19.4.2016. Karar için bkz. www.lexpera.com. E.T. 01.09.2023.

32 Yargıtay 2 HD, E 2012/23566 K 2013/8998, 1.4.2013. Karar için bkz. www.lexpera.com. E.T. 01.09.2023.

33 Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası: 4721, Kabul Tarihi: 22.11.2001, RG 08.12.2001/24607.

34 Benzer bir yaklaşımla, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi, 22.1.2020 tarihli bir kararında, kişi hallerine ilişkin olmamakla birlikte, davacının mavi kart sahibi, davalının ise Türk vatandaşı olduğu bir yardım nafakası davasında, mavi kart sahibinin TVK'nın ilgili hükümlerinden hareketle yabancı muamelesine tabi tutulamayacağı; bu nedenle, davanın yabancılık unsuru taşımadığı ve bu davada MÖHUK hükümlerinin uygulanamayacağına hükmetmiştir (Ankara 2 BAM, E. 2019/2822 K 2020/66, 22.1.2020). Karar için bkz. www.lexpera.com. E.T. 01.09.2023.

35 Albayrak Ceylan (n 15) 578; Nalçacıoğlu Erden (n 3) 919-920; Özel, Erkan, Pürselim ve Karaca (n 10) 604; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 501, dn. 157; Tekinalp (n 6) 409; Tan Dehmen (n 7) 173; Özkan ve Tütüncübaşı (n 13) 80, dn. 16.

36 Albayrak Ceylan (n 15) 578; Özkan ve Tütüncübaşı (n 13) 80, dn. 16; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 501, dn. 157; Tan Dehmen (n 7) 174.

37 Albayrak Ceylan (n 15) 578.

kişilerin Türkiye’de özel bir hukuki statüde bulunmalarındır³⁸. Mavi kartlıların Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam etmeleri ile kastedilen, bu kişilerin Türkiye’deki ikamet, seyahat, çalışma, yatırım, ticari faaliyet, miras, taşınır ve taşınmaz iktisabı gibi konulara yönelik işlemlerin Türk vatandaşlarına uygulanmakta olan mevzuat çerçevesinde yürütüleceğidir (Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik m. 52/2). Örneğin bu kişilerin Türkiye’ye girişinde vize şartı aranmayacak (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu m. 12/1/ç); bu kişilerin Türkiye’de taşınmaz edinmeleri Tapu Kanunu m. 35 hükmüne tabi olmayacaktır.

Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanma, yabancılar hukuku anlamında, temel hak ve özgürlüklerden faydalanma bakımından istisnalar haricinde Türk vatandaşları ile eşit statüde olunmasını ifade eder. Kişinin yabancılar hukuku anlamında özel statülü olması, yabancı statüsünde olduğu olgusunu değiştirmez ve Türk mahkemeleri önündeki uyumsuzluklarda gerek usul gerekse esasa ilişkin meselelerde Türk vatandaşı olarak kabul edilmesini sağlamaz³⁹. Doktrinde⁴⁰ de ifade edildiği üzere, mavi kart sahibi yabancıların, TVK m. 28 hükmünde belirtilen istisnalar haricinde Türk vatandaşlarına tanınan haklardan faydalanmaya devam ediyor olmaları, bu kişilerin sahip olduğu yabancı statüsünü ortadan kaldırmamaktadır; özel statülü yabancıların Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaları, bu kişilerin Türk vatandaşı olduğu anlamına gelmemektedir. Bu anlamda, özel statülü yabancıların tarafı oldukları uyumsuzlukların kişi bakımından yabancılık unsuru barındırdığı konusunda tereddüt edilmemelidir⁴¹. Buna bağlı olarak, bu tür bir uyumsuzluk bakımından yetkili Türk mahkemesi belirlenirken, MÖHUK hükümlerinin uygulama alanı bulacağı şüphesizdir. Bununla birlikte, MÖHUK ‘un, şahsi statüsünde değişiklik meydana gelecek olan davacı ya da davalının “Türk vatandaşı” olması şartıyla uygulama alanı bulan 41. maddesinin, özel statülü yabancıların tarafı olduğu davalarda Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini belirlemesi mümkün değildir. Yargıtay’ın yukarıda yer verdiğimiz kararları⁴² çerçevesindeki yaklaşımı kabul edildiğinde, mavi kart sahibi yabancıların yanı sıra, özel statülü diğer yabancıların da kişi hallerine

38 Aysel Çelikel ve Günseli Öztekin Gelgel, *Yabancılar Hukuku* (27. Baskı, Beta 2022) 29; Nuray Ekşi, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku* (5. Baskı, Beta 2018) 61; Gülin Güngör, *Tabiiyet Hukuku* (10. Baskı, Yetkin 2022) 195; Turhan (n 3) 48.

39 Mavi kart sahibi yabancıların, istisnalar haricinde Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanmalarının, bu kişilerin yabancı statüsünü ortadan kaldırmamasının bir diğer sonucu, bu kişilerin sınır dışı edilebilmeleridir. AY m. 23 ve YUKK m. 52 hükümleri uyarınca sadece yabancılar için uygulanabilen “sınır dışı edilme” yaptırımının, mavi kart sahibi yabancılar bakımından da uygulanabileceği kabul edilmektedir. Bkz. Salımya Ganiyeva, ‘Mavi Kartlıların Türkiye’de Görülen Boşanma Davalarında Uygulanacak Hukuk’ (2017) 23(2) MÜHF HAD 361, 381-382; Necla Öztürk, ‘Mavi Kart Hamillerinin Türk Vatandaşlarına Tanınan Haklardan Aynen Yararlanacağına İlişkin Düzenlemeye Eleştirel Bir Bakış’ (2021) 41(2) Public and Private International Law Bulletin 955, 970.

40 Merve Acun Mekengeç, *Aynı Haklardan Doğan Uyumsuzluklarda Uygulanacak Hukuk ve Yetkili Mahkeme* (On İki Levha 2016) 306, dn 905; Mesut Aygün, ‘Yabancılık Unsurunun Mahiyeti ve Yargılamadaki Rolü’ (2015) 16(Özel Sayı) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan 1025, 1040; Albayrak Ceylan (n 15) 576; Çelikel ve Erdem (n 17) 673; Ganiyeva (n 39) 376; Nalçacıoğlu Erden (n 3) 919-920; Öztürk (n 39) 966-968; Turhan (n 3) 58.

41 Kanun koyucunun mavi kart sahiplerine istisnalar haricinde Türk vatandaşı gibi muamele edileceğini düzenlemesinin, bu kişiler özelinde “kişi bakımından” yabancılık unsurunun bertaraf edildiği anlamına geldiği; bununla birlikte, “yer bakımından” yabancılık unsurunun MÖHUK hükümlerinin uygulanmasına neden olabileceği yönünde bkz. Güngör (n 38) 199, dn 517.

42 Bkz. I/A/2/b.

ilişkin uyumsuzluklar bakımından Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin MÖHUK m. 41 uyarınca belirlenmesi ihtimali gündeme gelecektir⁴³. Zira mavi kart sahibi yabancıların yanı sıra, uzun dönem ikamet izni sahipleri, süresiz çalışma izni sahipleri ve turkuaz kartlılar da kanuni istisnalar haricinde Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaktadır.

Uzun dönem ikamet izni sahiplerine (UİK m. 10/4, m. 11/4 hükümleri dolayısıyla, aynı zamanda, süresiz çalışma izni sahipleri ile turkuaz kart sahiplerine de) tanınan haklar, mavi kart sahiplerine tanınan haklara benzemekle birlikte, uzun dönem ikamet izni sahipleri bakımından iki temel farklılık mevcuttur⁴⁴. İlk olarak, uzun dönem ikamet izni sahiplerine sağlanan haklara Cumhurbaşkanı tarafından kısmen ya da tamamen kısıtlamalar getirilebilecektir (YUKK m. 44/2). İkinci olarak, UİK m. 10/3 hükmünde uzun dönem ikamet izni sahiplerinin süresiz çalışma iznine başvurabilecek yabancılar arasında sayılmış olmaları dolayısıyla, bu kişilerin Türkiye'de çalışabilmeleri çalışma iznine tabi olacak ve çalışma izni başvurularının olumlu sonuçlanıp sonuçlanmamasında idarenin bir takdir yetkisi bulunacaktır⁴⁵. Her ne kadar uzun dönem ikamet izni sahipleri ile bu kişilere tanınan haklardan yararlanan diğer yabancılar (süresiz çalışma izni sahipleri ile turkuaz kart sahipleri) sağlanan hakların kapsamı, mavi kart sahibi yabancıların sahip oldukları haklara nazaran daha dar kapsamlı olsa da⁴⁶ bu kişiler de mavi kart sahipleri gibi Türkiye'de temel hak ve özgürlüklerden

43 Yargıtay'ın söz konusu yaklaşımı kabul edildiğinde, uzun dönem ikamet izni sahibi yabancıların da TVK m. 28 hükmüne benzer bir düzenleme içeren YUKK m. 44 hükmü dolayısıyla, Türkiye'de yabancı muamelesine tabi tutulamayacağı; buna bağlı olarak, MÖHUK'un milletlerarası usul ve kanunlar ihtilafı kurallarına ilişkin ilgili hükümlerinin uygulama alanı bulamayabileceği yönünde bkz. Erten (n 7) 93-94.

44 Emre Esen, *Türk Hukukunda Yabancıların İkamet İzinleri* (Beta 2019) 266.

45 Esen (n 44) 267-268.

46 YUKK m. 44/1 uyarınca, uzun dönem ikamet izni bulunan yabancılar, askerlik yapma yükümlülüğü, seçme ve seçilme, kamu görevlerine girme, muaf olarak araç ithal etme ve özel kanunlardaki düzenlemeler hariç, sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı kalmak ve bu hakların kullanımında ilgili mevzuat hükümlerine tabi olmak şartıyla, Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanacaklardır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik m. 41/2 hükmünde ise, bu maddenin ilk fıkrasında belirtilen hak ve yükümlülüklerin kullanılmasında özel kanunlarda Türk vatandaşı olma koşulunun arandığı hallerde, uzun dönem ikamet iznine sahip olan kişilerin bu haklardan yararlanmayı talep edemeyecekleri açıkça düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme, uzun dönem ikamet izni sahiplerine tanınan hakların kapsamı konusunda bazı tartışmalara neden olmaktadır.

Doktrinde, YUKK Yönetmelik m. 41/1 hükmünde, uzun dönem ikamet izni sahiplerinin çeşitli konulara yönelik işlemlerinin Türk vatandaşlarına uygulanan mevzuat hükümlerine göre yürütüleceği belirtildikten sonra, ilgili düzenlemenin ikinci fıkrasında bu kişilerin, özel kanunlarda belirli haklardan yararlanmanın Türk vatandaşı olma koşuluna bağlandığı hallerde, söz konusu haklardan yararlanamayacaklarının belirtilmiş olmasının, uzun dönem ikamet izni sahiplerine tanınan statüyü anlamsız hale getirdiği ve normlar hiyerarsisine aykırı olduğu ifade edilmektedir. Bkz. Esen (n 44) 268. Diğer taraftan, yukarıda yer verilen hükümler çerçevesinde, uzun dönem ikamet izninin sağladığı hakların, TVK m. 28 kapsamındaki mavi kart sahibi yabancılar tanınan haklara benzemekle birlikte, mavi kart sahiplerine tanınan haklardan farklı olarak uzun dönem ikamet izni sahiplerine özel kanunlarda bulunan sınırlamalar uygulanacağından, mavi kart sahibi yabancılar kıyasla daha dar olduğu savunulmaktadır. Bkz. Çörtoğlu Koca S, 'Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Uyarınca Yabancıların Türkiye'de İkameti ve Uzun Dönem İkamet İznine İlişkin Değerlendirmeler' (2016) (2) Ankara Barosu Dergisi 43, 69. Benzer yönde bkz. Doğan (n 3) 206-207; Çelikel ve Öztekin Gelgel (n 38) 109. Ayrıca bkz. Ekşi (n 38) 90-91. Bu anlamda, mavi kart sahiplerinin, Türkiye'de çalışabilmek için çalışma izni almalarına gerek bulunmazken, uzun dönem ikamet izni sahiplerinin Türkiye'de çalışabilmeleri, Uluslararası İşgücü Kanunu m. 10/3 kapsamında süresiz çalışma izni almalarına bağlıdır. Diğer taraftan, söz konusu görüş uyarınca, uzun dönem ikamet izni sahibi yabancılar, Türkiye'de taşınmaz mal edinmek istediklerinde, mavi kart sahiplerinden farklı olarak, özel kanun niteliğinde olan Tapu Kanunu'nun 35. maddesinde öngörülen sınırlamalara tabi olacaktır. Bkz. Çörtoğlu Koca (n 46) 73.

yararlanma bakımından istisnalar haricinde vatandaş gibi muamele görmektedir. Bu bağlamda, Türk vatandaşlığına bağlı yetki tesisi öngören bir düzenlemenin Türk vatandaşı olmasa dahi, Türk vatandaşı gibi muamele gören kişiler bakımından uygulanacağını kabul ettiğimizde, aynı esas, mavi kartlıların yanı sıra özel statülü diğer yabancılara da sirayet edecektir. Halbuki kanun koyucunun MÖHUK m. 41 hükmünü söz konusu kişiler bakımından yetkili bir Türk mahkemesini hazır bulundurma amacıyla düzenlemediği açıktır.

Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin davalarda Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini düzenleyen MÖHUK m. 41 hükmünün amacından yola çıkıldığında, özel statülü yabancıları ilgilendiren bu tür davaların Türkiye’de görülmesini gerektirecek bir durumun olmaması da yukarıda ulaştığımız sonucu desteklemektedir. Şöyle ki, söz konusu düzenlemenin amacı, Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin uyuşmazlıklar bakımından Türkiye’de halihazırda yetkili bir mahkeme bulundurmak suretiyle, mahkemenin vereceği kararın nüfus siciline kaydının gerçekleşmesini kolaylaştırmaktır. Örneğin, yurt dışında yaşamakta olan bir Türk vatandaşı, Türk mahkemeleri önünde boşandığında, bu karar nüfus siciline işlenecek ve bu kişi yut dışında tekrar evlenmek istediğinde, evlenme ehliyet belgesi olarak Türk nüfus sicilindeki kaydı ilgili makamlara iletebilecektir. Halbuki mavi kart sahibi bir yabancıнын boşanma kararı sonrası Türkiye’de tekrar evlenmek istemesi durumunda, vatandaş olduğu ülkeden evlenme ehliyet belgesi talep etmesi gerekecektir. Zira Türkiye’de evlenmek isteyen yabancıların, vatandaş oldukları devletin makamları tarafından tanzim edilmiş ve ilgilinin evlenmeye engel bir durumu bulunmadığını gösteren evlenme ehliyet belgesini Türk evlendirme memurluğuna ibraz etmeleri zorunludur. Evlendirme Yönetmeliği m. 12/4 uyarınca, evlenme ehliyet belgesinin tarafların uyuştuğu bulunduğu devlet makamlarından bizzat temin edilmesi esastır; bunun mümkün olmaması halinde bu belge evlendirme memurları tarafından Genel Müdürlük aracılığı ile de istenebilecektir. O halde, Türk mahkemeleri önünde boşanmış olmanın nüfusa ilişkin işlemler bakımından mavi kart sahibi yabancıya bir avantajı olmayacaktır. Aynı husus, özel statülü diğer yabancılar bakımından da geçerlidir.

Diğer taraftan, Anayasa’nın⁴⁷ “mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usullerinin kanunla düzenleneceğini” öngören 142. maddesi karşısında, Türk mahkemelerinin yetkisine ilişkin bir düzenlemenin uygulama alanının yorum yoluyla genişletilmesi kanaatimizce mümkün değildir. Doktrinde de belirtildiği üzere, Anayasa m. 142’de düzenlenen “kanunilik ilkesi”, mahkemelerin yetkisini tesis eden hükümlerin dar yorumlanmasını gerektirir⁴⁸. Bu anlamda, MÖHUK m. 41 düzenlemesinde hükmün uygulanma koşullarından birini ortaya koyan “Türk vatandaşları” ifadesinin, vatandaş kavramının içerdiği anlamla ele alınması ve “vatandaş gibi sayılan” ya da “Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanan” kişilerin söz konusu hükmün kapsamında kabul edilmemesi gerekir⁴⁹.

47 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun Numarası: 2709, Kabul Tarihi: 18.10.1982, RG 09.11.1982/17863.

48 Erten (n 7) 92; Hakan Pekcanitez, ‘Medeni Usul Hukukuna İlişkin Genel Bilgiler’ iç Hakan Pekcanitez, Muhammet Özkes, Mine Akkan, Hülya Taş Korkmaz (edr), *Medeni Usul Hukuku Cilt I* (On İki Levha 2017) 72.

49 Ayrıca bkz. Erten (n 7) 92-93.

MÖHUK m. 41 hükmünün uygulama alanının yorum yoluyla genişletilmesinin doğurabileceği bir diğer problem, söz konusu düzenlemenin “Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanabilen” yabancıların kişi hallerine ilişkin davalar bakımından da uygulanması durumunda, “aşırı yetki” hali ile karşılaşılması ve bu düzenlemede yetkilendirilen mahkemelerden alınacak bir kararın ilgilinin vatandaşı olduğu ülkede tanınması ya da tenfiz talebinin bu sebeple reddi ihtimalidir. Aşırı yetki/ aşkın yetki, doktrinde, uyuşmazlık ile kararı veren mahkeme arasında yeterli bağlantının bulunmaması şeklinde tanımlanmaktadır⁵⁰. Mahkeme ile dava konusu veya davanın tarafları arasındaki bağlantının zayıf olması ve mahkemenin yetkisini tesis eden kuralın davanın taraflarından biri için adil olmaması durumunda aşırı yetkinin varlığından bahsedilecektir⁵¹.

Davacı ya da davalının vatandaşlığına bağlı yetki tesisi genel olarak aşırı yetki halleri arasında kabul edilmektedir⁵². Kişi hallerine ilişkin uyuşmazlıkların, genellikle ilgilinin milli hukukuna tabi olması ve bu hukuku en iyi uygulayacak olanın ilgilinin vatandaşı olduğu devlet mahkemesi olması, kişi hallerine ilişkin kayıtların ilgilinin vatandaşı olduğu devlette tutulması gibi gerekçelerle, bu tür uyuşmazlıklarda ilgilinin vatandaşlık bağıyla bağlı olduğu devlet mahkemelerinin uyuşmazlıkla makul bir bağlantısı olduğu kabul edilmektedir⁵³. Bununla birlikte, yetkinin sadece davacının vatandaşlığına bağlı olarak tesisi durumunda, yetki kriterinin adil olmaması sebebiyle aşırı yetki hali gündeme gelmektedir⁵⁴. Bu anlamda, Türk vatandaşlığına bağlı olarak yetki tesisi öngören MÖHUK m. 41 hükmünde yer alan yetki kriterlerinin aşırı yetki teşkil edip etmediği hususu, doktrinde tartışılmaktadır⁵⁵. Kişi hallerine ilişkin uyuşmazlıklarda Türk vatandaşlığına bağlı yetki

50 Çelikel ve Erdem (17) 746; Esra Dardağan, *Milletlerarası Usul Hukukunda Aşkın Yetki Kavramı* (Siyasal Kitabevi 2005) 128; Nomer (n 8) 529; Özel, Erkan, Pürselim ve Karaca (n 10) 733; Begüm Süzen, *Tanuma ve Tenfiz Davalarında Kararı Veren Mahkemenin Yetkisinin Denetimi* (On İki Levha 2016) 123; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 685.

51 Dardağan (n 50) 121; Nuray Ekşi, ‘Yabancı Mahkemenin “Aşırı” Yetkisinin Tenfiz Mahkemesi Tarafından Denetlenmesi (5718 Sayılı MÖHUK md. 54/b)’ (2010) 9(2) İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 25, 27; Nomer (n 8) 529; Özel, Erkan, Pürselim ve Karaca (n 10) 733; Süzen (n 50) 124; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 685.

52 Vatandaşlığa bağlı yetki tesisinin aşırı yetki meydana getirmesine ilişkin olarak verilen en klasik örneklerden biri, Fransız vatandaşlarının tarafı olduğu tüm sözleşmeden doğan uyuşmazlıklarda Fransız mahkemelerini yetkilendiren Fransız Medeni Kanunu m. 14, 15 hükümleridir. Bkz. Ekşi (n 51) 35-36; Süzen (n 50) 152; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 686-687. Sözleşme ilişkileri için düzenlenmiş olan Fransız Medeni Kanunu m. 14, 15 hükümleri, yabancı bir devlette bulunan taşınmazların aynına ilişkin uyuşmazlıklarla yabancı devlette yapılan icrai işlemlere ilişkin uyuşmazlıklar haricinde tüm hukuk davalarını kapsayacak şekilde geniş bir yoruma tabi tutulmaktadır. Bkz. Nuray Ekşi, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (2. Baskı, Beta 2020) 259-260; Pierre Mayer, Vincent Heuze ve Benjamin Remy, *Droit International Prive* (12th edn, LGDJ 2019) 209; Süzen (n 50) 152-153. Buna göre, örneğin, uzun yıllardır Türkiye’de yaşamakta olan bir Fransız vatandaşının davalı konumunda olduğu bir boşanma davasının, Fransız Medeni Kanunu m. 15 kapsamında Fransız mahkemelerinde görülmesi mümkündür; bu durumda, davalının Fransız vatandaşlığı haricinde davalı ya da davacıya ait Fransızda bulunan yerleşim yeri, mutad mesken gibi başka bir bağlantının yokluğu halinde, bu boşanma davası bakımından Fransız mahkemelerinin yetkisinin aşırı nitelikte olduğu söylenebilecektir. Bkz. Süzen (n 50) 153-154.

53 Dardağan (n 50) 135-136, 141.

54 Dardağan (n 50) 181-182; Süzen (n 50) 159-160.

55 Doktrindeki bir görüş (Tiryakioğlu (n 7) 1160-1161) uyarınca, MÖHUK m. 41 hükmünde “davacının Türk vatandaşı olması” şartı aranmadığından, bu tür bir davanın yabancı ülkede açılması yasaklanmamış olup Türk mahkemeleri münhasıran yetkili kılınmadığından ve bunun sonucunda Türklerin kişi hallerine ilişkin olarak yabancı mahkemelerden verilen kararların tanınması/tenfizi mümkün olduğundan, söz konusu hüküm, aşkın yetki kuralı olarak değerlendirilmeye elverişli değildir. Doktrindeki bir diğer görüşe (Ekşi (n 51) 60; Dardağan (n 50) 212; Süzen (n 50) 158-159, dn. 180) göre ise, söz konusu hükümde son kademe, dava konusu veya tarafları ile herhangi bir bağlantı koşulu aranmaksızın

tesisinde, Türk vatandaşlarına ilişkin kayıtların Türkiye'de tutulması itibariyle Türk mahkemeleri ile uyumsuzluk arasında makul bir bağlantının varlığı iddia edilebilir. Bununla birlikte, bu tür uyumsuzluklarda yetkinin ilgili hükmün son kademesi uyarınca tesis edildiği, diğer bir ifadeyle, davalı ya da davacının Türkiye ile vatandaşlık haricinde herhangi bir bağlantısının olmadığı hallerde, aşırı yetkinin varlığından bahsedilebilecektir. Türk vatandaşlığına bağlı yetki tesisinin Türk vatandaşları bakımından dahi aşırı yetki hali oluşturabileceği göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu hükmün mavi kartlılar bakımından yetki tayininde kullanılarak son kademe uyarınca Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin tesis edildiği hallerde, kanaatimizce, evleviyetle aşırı yetki gündeme gelecektir.

Sonuç olarak, mavi kartlıların ve özel statüli diğer yabancıların, Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanmaları, Türk vatandaşı olarak kabullerini sağlamayacağından, bu kişilerin kişi hallerine ilişkin uyumsuzluklarda Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin tayininde, Türk vatandaşlığına bağlı olarak yetki tesisi öngören MÖHUK m. 41'in uygulanması mümkün olmayacaktır. O halde, söz konusu davalarda Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi belirlenirken, öncelikle, MÖHUK'un yabancıların kişi hallerine ilişkin bazı davalarda yetkiyi düzenleyen 42. maddesinin uygulama alanı bulup bulmayacağı incelenmelidir. Söz konusu hükmün uygulama alanı bulmadığı hallerde, milletlerarası yetki, MÖHUK m. 40 uyarınca iç hukukun yer itibariyle yetki kuralları uyarınca tesis edilecektir.

3. MÖHUK M. 42'nin Uygulanmasına İlişkin Değerlendirmeler

MÖHUK m. 42 uyarınca, Türkiye'de yerleşim yeri bulunmayan yabancı hakkında vesâyet, kayımlık, kısıtlılık, gaiplik ve ölmüş sayılma kararları ilgilinin Türkiye'de sâkin olduğu yer, sâkin değilse mallarının bulunduğu yer mahkemesince verilecektir. Söz konusu hüküm kapsamında, yabancıların kişi hallerine ilişkin bazı uyumsuzluklar bakımından Türk hukukunun uygulanmasını gerektiren sebepler, aynı zamanda Türk mahkemelerinin yetkili olmasını sağlayacak nitelikte kabul edilmiştir⁵⁶. Diğer bir ifadeyle, MÖHUK m. 42 düzenlemesiyle, vesayet, kayımlık, kısıtlılık ve ölmüş sayılma kararları bakımından MÖHUK m. 10/3, 11 hükümleri kapsamında Türk hukukunun uygulanmasını zorunlu kılan durumların varlığı halinde yetkili bir Türk mahkemesinin hazır bulundurulması amaçlanmıştır⁵⁷.

MÖHUK m. 42 hükmünün uygulama alanı bulabilmesi için ilgili yabancıların Türkiye'de yerleşim yerinin bulunmaması ve dava konusunun maddede sınırlı olarak belirtilen kişi hallerinden birine

İstanbul, İzmir ve Ankara mahkemeleri yetkilendirilmiş olduğundan, bu yetki tesisi aşırı nitelik taşımaktadır. Benzer bir görüş (Erten (n 7) 179), MÖHUK m. 41 hükmünde yer alan yetki kriterlerinin aşırı (aşkın) yetki teşkil edip etmediği konusunda, bir bütün olarak değil, her bir yetki kriteri bakımından ayrı ayrı değerlendirme yapılması ve bu itibarla son kademe yetkili kılınan İstanbul, Ankara ve İzmir mahkemelerinin yetkisinin aşırı niteliğinin her davaya ait özellikler çerçevesinde ayrıca değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

56 Tanrıbilir (n 15) 90; Doğan (n 7) 65; Elçin (n 12) 312.

57 Çelikel ve Erdem (17) 620-621; Nalçacıoğlu Erden (n 3) 909; Nomer (n 8) 481; Özel, Erkan, Pürselim ve Karaca (n 10) 610-611.

ilişkin olması gerekmektedir⁵⁸. O halde, Türkiye’de yerleşim yerine sahip yabancıların kişi hallerine ilişkin tüm uyuşmazlıklar ile Türkiye’de yerleşim yeri olmayan yabancıların vesayet, kısıtlılık, kayımlık ya da ölmüş sayılma kararları haricinde şahsi statüsünü ilgilendiren uyuşmazlıklarda, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, MÖHUK m. 42’nin uygulanma şartları gerçekleşmemiş olacağından, MÖHUK m. 40 uyarınca iç hukukun yer itibarıyla yetki kurallarına göre belirlenecektir. Örneğin, mavi kart sahibi bir yabancıнын mavi kartlılar kütüğündeki adının değiştirilmesi talebi bakımından Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, ad değişikliği talebi konu itibarıyla MÖHUK m. 42’nin kapsamına dahil olmadığından, MÖHUK m. 40 hükmü gereği, iç hukukun yer itibarıyla yetki kurallarına göre belirlenecektir. Dolayısıyla, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu⁵⁹ m. 36/1/a uyulama alanı bulacak; buna göre, bu talep bakımından, düzeltme talebinde bulunan kişinin yerleşim yeri mahkemesi yetkili olacaktır⁶⁰.

MÖHUK m. 42 hükmü kapsamında “yabancı” ile kastedilen, yabancı devlet vatandaşlarının yanı sıra, vatansızlar, uluslararası koruma (mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü)⁶¹ ve geçici korumadan yararlananlar⁶², göçmenler⁶³ ve özel statülü yabancılardır⁶⁴. Türkiye’de yerleşim yeri bulunmayan yabancıнын davanın açılması esnasında Türk vatandaşlığına sahip olmaması, MÖHUK m. 42 hükmüne dayanılarak yetki tesisi bakımından gerekli ve yeterlidir; ilgilinin dava açıldıktan sonra Türk vatandaşlığını kazanması, tesis edilmiş milletlerarası yetkiye etki etmeyecektir⁶⁵. MÖHUK m. 42 hükmünün uygulama alanı bulabilmesi için, kişi halinde değişiklik meydana gelmesi söz konusu olan kişinin yabancı olması gerekmektedir⁶⁶. Örneğin, hakkında vesayet ve kısıtlılık kararı verilmesi istenen kişi yabancı, ancak vasi olarak tayin edilecek kişinin Türk vatandaşı olması

58 Söz konusu hükmünde yer verilen vesayet, kayımlık, kısıtlılık, gaiplik ve ölmüş sayılma kararlarının vasıflandırılması Türk hukukuna göre yapılacaktır. Bkz. Nalçacıoğlu Erden (n 3) 912.

59 Nüfus Hizmetleri Kanunu, Kanun Numarası: 5490, Kabul Tarihi: 25.04.2006, RG 29.04.2006/26153.

60 Albayrak Ceylan (n 15) 579. Söz konusu hükümde öngörülen yetki kuralının niteliğine, diğer bir ifadeyle “kesin yetki kuralı” olup olmadığına ilişkin tartışmalar için bkz. ibid 579-580.

61 Türkiye’nin, tarafı olduğu Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi’ne koyduğu coğrafi çekinceye paralel olarak, YUKK m. 61 hükmünde, “Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü” verileceği düzenlenmiştir. Söz konusu hükmünde yer verilen aynı sebeplerle, Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar neticesinde Türkiye’ye sığınma talebinde bulunan yabancılara, şartlı mülteci statüsü verilecektir (YUKK m. 62). Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiler ise, ikincil koruma statüsü altına alınacaktır (YUKK m. 63).

62 YUKK m. 91/1: “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.”

63 İskân Kanunu m. 3 uyarınca, göçmen, “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye’ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunan” kişileri ifade eder.

64 Nalçacıoğlu Erden (n 3) 917-918.

65 Nalçacıoğlu Erden (n 3) 920.

66 Nalçacıoğlu Erden (n 3) 946. Aynı yönde bkz. Elçin (n 12) 307-308.

halinde, fiil ehliyeti sınırlanacak olan kişinin yabancı statüsünde olması nedeniyle MÖHUK m. 42 uygulama alanı bulacaktır⁶⁷.

Sonuç olarak, çalışmamızın bir önceki başlığında belirtmiş olduğumuz üzere, özel statüli yabancıların istisnalar haricinde Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanmaları, yabancı statülerini ortadan kaldırmayacağından, bu kişilerin kişi hallerine ilişkin davaları bakımından Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, MÖHUK m. 42'nin uygulama alanı bulduğu hallerde bu hüküm, uygulama alanı bulmadığı hallerde ise MÖHUK m. 40 atfı dolayısıyla iç hukukun yer itibarıyla yetki kuralları uyarınca belirlenecektir.

B. ÖZEL STATÜLÜ YABANCILARIN TEMİNAT GÖSTERME YÜKÜMLÜLÜKLERİ

1. Genel Olarak

Türk hukukunda, Anayasa⁶⁸ (AY) m. 36 ile güvence altına alınan "hak arama hürriyetinin" kullanılması, bazı istisnai durumlarda, dava açan ya da mahkemeden herhangi bir talepte bulunan kişinin önceden belirli bir yükümlülüğü yerine getirmesi şartına kanunen bağlı tutulmuştur⁶⁹. Bu şartlardan biri teminat gösterme yükümlülüğüdür. Teminat gösterme yükümlülüğünün amacı, Türkiye ile bağı bulunmayan ya da zayıf olan davacının Türkiye'de açmış olduğu davada ya da başlatmış olduğu takipte haksız çıkması durumunda, oluşacak giderlerin önceden talep edilerek garanti altına alınması ve davalı bakımından bir mağduriyetin yaşanmasının engellenmesidir⁷⁰.

Teminat gösterme yükümlülüğü, AY m. 36 ile korunan hak arama özgürlüğü ve mahkemeye erişim hakkına getirilen bir sınırlamadır⁷¹. Söz konusu yükümlülüğün, dava hakkının sınırlandırılması ya da istisnası olarak ele alındığı da ifade edilmektedir⁷². Yabancılar için temel haklar ve dolayısıyla hak arama hürriyeti (AY m. 36), AY m. 16 kapsamında, milletlerarası hukuka uygun olarak ve kanunla sınırlanabilir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından anlaşıldığı üzere yabancılar için teminat gösterme zorunluluğu öngören hükümler, teminat şartlarının orantılı ve ölçülü olması şartıyla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) m. 6 kapsamında adil yargılanma hakkını ihlal etmemektedir⁷³.

67 Elçin (n 12) 308.

68 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun Numarası: 2709, Kabul Tarihi: 18.10.1982, RG 9.11.1982/17863.

69 Nomer (n 8) 501; Uğur Tütüncübaşı 'Milletlerarası Usul Hukukunda Teminat Gösterme Yükümlülüğü' (2010) 12(2) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 183, 184.

70 Döndü Kuşçu, 'Yargıtay Kararları Işığında Milletlerarası Usul Hukukunda Yabancılık Teminatından Kaynaklanan Problemler' (2021) 4(2) Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 324, 326; Acun Mekengeç (n 6) 11; Nomer (n 8) 500; Özel, Erkan, Pürselim ve Karaca (n 10) 643; Özkan ve Tütüncübaşı (n 13) 106; Tütüncübaşı (n 69) 193.

71 Acun Mekengeç (n 6) 16; Kuşçu (n 70) 325; Nomer (n 8) 500; İpek Sarıöz Büyükalp, *AİHS ve AİHM Kararlarının da İncelenmesi Suretiyle Adil Yargılanma Hakkının Türk Milletlerarası Usul Hukuku Üzerindeki Etkileri* (On İki Levha 2018) 530.

72 Öztürk (n 39) 970.

73 Zeynep Çalışkan, *Milletlerarası Usul Hukukunda Teminat* (Vedat 2013) 156-234; Nomer (n 8) 500; Ergin Nomer, *Milletlerarası Usul Hukuku* (Yenilenmiş 2. Bası, Beta 2018) 143; Özel, Erkan, Pürselim ve Karaca (n 10) 643.

Türk hukukunda yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklarla ilgili teminat gösterme yükümlüğü, MÖHUK' un 48. maddesi ile HMK'nın 84. maddesinde düzenlenmektedir. MÖHUK m. 48 gereği, Türkiye'de dava açan, davaya katılan ya da icra takibinde bulunan yabancı gerçek ve tüzel kişiler, yargılama giderleri ile karşı tarafın muhtemel zararını karşılamak üzere teminat göstermekle yükümlü olacaktır. Söz konusu hükümde teminat gösterme yükümlülüğü yabancılık sıfatına bağlanmıştır⁷⁴. Yabancıların mutad meskeni ya da yerleşim yerinin neresi olduğunun bu konuda bir önemi bulunmamaktadır⁷⁵. Yabancı ile kastedilen Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişidir (YUKK m. 3/ü). Türk vatandaşlığı yanında yabancı bir devlet vatandaşlığına da sahip bulunanlar, MÖHUK m. 48 çerçevesinde teminat gösterme yükümlülüğüne tabi tutulmazlar. Zira MÖHUK m. 4/b uyarınca, bu kişilerin Türk vatandaşlığı esas alınır⁷⁶.

HMK m. 84/1/a hükmünde ise, Türkiye'de mutad meskeni olmayan Türk vatandaşının Türkiye'de dava açması, davaya katılması ya da icra takibinde bulunması halinde davalı tarafın muhtemel yargılama giderlerini karşılayacak uygun bir teminat göstermekle yükümlü olacağı düzenlenmektedir. "Türkiye'de mutad meskeni olmayan" ifadesi ile kastedilen, Türk vatandaşının hayat ilişkilerinin merkezini yurt dışında bulunmasıdır⁷⁷. Davanın görülmeye başlanmasından sonra Türk vatandaşı davacı veya davaya katılanın mutad meskenini yurt dışına taşıması halinde, durumun öğrenilmesinden sonra hâkim re'sen teminata karar verecektir⁷⁸.

Doğumla Türk vatandaşı olup çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden yabancıların, kanunda sayılan istisnalar haricinde Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam etmeleri karşısında, bu kişilerin Türkiye'de açacakları davalarda "yabancılık" ölçütünü esas alan MÖHUK m. 48 hükmü çerçevesinde teminat göstermekle yükümlü tutulup tutulamayacakları sorusu gündeme gelmektedir. Diğer taraftan, söz konusu kişilerin özel statüleri dolayısıyla Türk vatandaşı gibi muamele görmeleri, HMK m. 84/1/a kapsamında teminat gösterme yükümlülüğü ihtimalini de ortaya çıkarmaktadır. Söz konusu mesele, Yargıtay kararlarına konu olmamakla birlikte doktrinde tartışmalıdır. Aşağıda, konuya ilişkin doktrin görüşlerine yer verildikten sonra gerek mavi kart sahibi yabancılar gerekse özel statülü diğer yabancılar bakımından bir değerlendirme yapılacaktır.

2. Doktrin Görüşü

Doğumla Türk vatandaşlığını kazanmış olup da yetkili makamlardan izin almak suretiyle Türk vatandaşlığından çıkan kişiler, Türkiye'de dava açtıklarında, davaya katıldıklarında veya takip talebinde bulduklarında, doktrinde çoğunlukla⁷⁹ kabul edildiği üzere, MÖHUK m. 48 hükmüne

74 Çelikel ve Erdem (17) 671; Güngör (n 18) 260; Nomer (n 8) 502; Nomer (n 73) 144; Özel, Erkan, Pürselim ve Karaca (n 10) 643; Özkan ve Tütüncübaşı (n 13) 122; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 570.

75 Nomer (n 8) 502; Güngör (n 18) 260; Özkan ve Tütüncübaşı (n 13) 122.

76 Acun Mekengeç (n 6) 12; Doğan (n 7) 92; Nomer (n 8) 502; Özel, Erkan, Pürselim ve Karaca (n 10) 644; Özkan ve Tütüncübaşı (n 13) 113; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 572.

77 Çelikel ve Erdem (17) 667; Nomer (n 8) 121; Özkan ve Tütüncübaşı (n 13) 110.

78 Acun Mekengeç (n 6) 7; Doğan (n 7) 91; Özel, Erkan, Pürselim ve Karaca (n 10) 644.

79 Acun Mekengeç (n 6) 23-24; Çalışkan (n 73) 63; Doğan (n 7) 91-92; Güngör (n 18) 261, dn. 102; Özkan ve Tütüncübaşı

istinaden kendilerinden teminat yatırmaları beklenemeyecek; buna karşılık, bu kişilerden Türkiye'de mutad meskeni bulunmayanlardan HMK hükümleri çerçevesinde teminat talep edilebilecektir. TVK m. 28 hükmünde, mavi kart sahibi yabancıların Türk vatandaşı gibi işlem göremeyecekleri istisnalar açıkça belirtilmişken, teminat yükümlülüğünden bahsedilmediği; kanun koyucunun getirmediği bir istisnanın yorum yoluyla TVK m. 28 kapsamında değerlendirilerek mavi kartlıların teminat göstermekle yükümlü tutulmalarının isabetli olmadığı ifade edilmektedir⁸⁰. Benzer şekilde, uzun dönem ikamet iznine sahip yabancılara tanınan hakların mavi kart sahiplerininkine benzemesi dolayısıyla, bu kişilere de Türkiye'de açacakları davalarda, yabancılık sıfatına bağlı bir teminat yükümlülüğü getirilemeyeceği savunulmaktadır⁸¹.

Doktrindeki aksi görüş⁸² uyarınca, teminat yatırma zorunluluğu, davacının, açtığı davanın ileride haksız çıkması halinde, davalı tarafın uğrama ihtimali olan zararları ve mahkemenin yargılama masraflarını teminat altına almak amacıyla getirilmiş bir yükümlülüktür. Bu görüş uyarınca, söz konusu yükümlülüğün mavi kart sahibi yabancıların muaf tutulması doğru değildir. Zira her ne kadar bu kişiler, TVK m. 28 gereği, kanunda sayılan istisnalar haricinde Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlansalar da bu kişiler yabancıdır; Türk vatandaşı değildir. Diğer taraftan, bir başka mali konu olan yurt dışından muaf araç ve ev eşyası ithal etme hakkı bu kişilere tanınmamış (TVK m. 28); Devlet, vergi alma konusunda bu kişileri muaf tutmamıştır⁸³.

Benzer bir görüş⁸⁴, konuyu teminattan muafiyetin bir hak olarak kabul edilip edilemeyeceği kapsamında ele almakta ve burada söz konusu olan hakkın teminat göstermeme hakkı değil, mahkemeye erişim hakkı olduğunu belirtmektedir. Bu görüş, bu haktan faydalanma konusunda mavi kartlılar ile Türk vatandaşları arasında bir eşitlik kurulamayacağını; zira yabancı devlet vatandaşına Türk vatandaşına tanınanın ötesinde bir imkânın tanınmaması gerektiğini savunmaktadır. Söz konusu görüş uyarınca, HMK m. 84 hükmü kapsamında Türk vatandaşları dahi teminatla yükümlü tutulabildiklerinden, mavi kartlıların da teminat yükümlülükleri bulunmaktadır. Ancak HMK m. 84 hükmünde sadece mutad meskeni yurt dışında bulunan Türk vatandaşları için bir teminat gösterme yükümlülüğü düzenlendiğinden, mavi kartlıların bu hüküm uyarınca değil, MÖHUK m. 48 kapsamında teminat göstermeleri gerekmektedir.

(n 13) 122; Öztürk (n 39) 971-972; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 572 dn. 279; Tütüncübaşı (n 69) 216. Aksi görüşte bkz. Çelikel ve Erdem (17) 673; Kuşcu (n 70) 330.

80 Öztürk (n 39) 971-972.

81 Acun Mekengeç (n 6) 26-27; Aygün (n 6) 1040; Doğan (n 7) 92. Bununla birlikte, YUKK m. 44 hükmü ile uzun dönem ikamet izni sahibi yabancılara tanınan hakların, YUKK Yönetmelik m. 41/2 hükmü ile sınırlandırıldığı ve hak arama hürriyetinden yararlanmak bakımından yabancılar için getirilen bir sınırlama teşkil eden teminat gösterme yükümlülüğünün de bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bkz. Acun Mekengeç (n 6) 27. Buna göre, her ne kadar söz konusu sınırlamanın bir yönetmelik hükmü ile düzenlenmesi AY m. 16'ya aykırılık teşkil edecek olsa da uzun dönem ikamet izni sahibi yabancıların YUKK Yönetmelik m. 41/2 dolayısıyla, MÖHUK m. 48 çerçevesinde teminat yükümlülüğü söz konusu olacaktır. Bkz. ibid 26-27, dn. 76.

82 Çelikel ve Erdem (17) 673; Kuşcu (n 70) 330.

83 Çelikel ve Erdem (17) 673.

84 Sarıöz Büyükalp (n 71) 540. Benzer yönde bkz. Kuşcu (n 70) 330-331.

3. Değerlendirmemiz

Mavi kart sahibi yabancıların Türkiye’de açacakları davalarda teminat gösterme yükümlülüklerinin olup olmadığının ya da hangi hükümler çerçevesinde bu yükümlülüğün var olduğunun tespiti konusu, kanaatimizce, doktrinde de ifade edildiği üzere, teminattan muafiyetin bir hak olarak ele alınıp alınamayacağı meselesi kapsamında ele alınmalıdır⁸⁵. Zira mavi kart sahiplerinin özel statülü kabul edilmelerine neden olan TVK m. 28 hükmünde, açıkça, söz konusu kişilerin, bu maddede belirtilen istisnalar haricinde, Türk vatandaşlarına tanınan “haklardan” aynen yararlanmaya devam edecekleri belirtilmiş; yükümlülükler konusunda Türk vatandaşları ile aynı statüde bulunacaklarına ilişkin genel bir düzenleme yapılmaksızın sadece askerlik hizmeti yapma yükümlülüklerinin bulunmadığı hüküm altına alınmıştır.

Hak kavramı hukukçuları en fazla uğraştıran konulardan birini teşkil etmekte ve kavramı açıklayan çeşitli teoriler (irade teorisi, menfaat teorisi, karma teori ve hak kavramını reddeden teoriler) ileri sürülmektedir⁸⁶. Söz konusu teoriler ve bu teorilere yöneltilen eleştiriler dikkate alınarak, hak kavramı, “*hukuk düzeni tarafından korunan ve hak sahibine bu korumadan yararlanma yetkisi verilen menfaat*” olarak tanımlanmaktadır⁸⁷. Böylece bir haktan bahsedebilmek için somut olayda kişinin hukuk düzeni tarafından korunan bir menfaatinin söz konusu olması ve kişiye hukuk düzenince bu korumadan faydalanma konusunda doğrudan bir talepte bulunma hakkının tanınmış olması gerekir. Teminat gösterme yükümlülüğünden muafiyet konusu bu açıdan ele alındığında, mavi kartlılar ya da özel statülü diğer yabancılar bakımından teminattan muafiyetin ortaya koyduğumuz anlamda bir menfaat olarak ele alınıp alınamayacağı sorusunun cevaplandırılması gerekir. Kanaatimizce, burada teminat göstermeme bakımından, örneğin yaşama hakkı, çalışma hakkı, konut dokunulmazlığı gibi haklarda olduğu üzere korunan ve sahibine bu korumaya ilişkin doğrudan bir talepte bulunma imkânı sağlayan bir menfaat söz konusu değildir. Dolayısıyla, teminat yükümlülüğünden muafiyetin, TVK m. 28 kapsamında bir hak olarak ele alınmaması gerekir.

Tüm bu açıklamalar ışığında, mavi kart sahibi yabancıların, MÖHUK m. 48 çerçevesinde teminat göstermekle yükümlü olacakları kanaatindeyiz. Yapmış olduğumuz açıklamalar ve ulaştığımız sonuç, mavi kartlılarla benzer haklara sahip olan özel statülü diğer yabancılar (uzun dönem ikamet izni sahipleri, turkuaz kartlılar, süresiz çalışma izni sahipleri) bakımından da geçerli olacaktır.

TVK m. 28 hükmünün amacı, mavi kart sahibi kişilerin Türk vatandaşı gibi hissederek, haklardan Türk vatandaşları gibi yararlanmalarını sağlamaktır⁸⁸. Hükmün amacı, mavi kart sahibi kişilere

85 Kuşçu (n 70) 330-331; Sarıöz Büyükalp (n 71) 540. Aksi yönde bkz. Öztürk (n 39) 972.

86 Söz konusu teorilere ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. Kemal Oğuzman ve Nami Barlas, *Medeni Hukuk Giriş Kaynaklar Temel Kavramlar* (28. Bası, On İki Levha 2022) 134-136; Mustafa Dural ve Suat Sarı, *Türk Özel Hukuku Cilt I Temel Kavramlar ve Medeni Hukukun Başlangıç Hükümleri* (16. Baskı, Filiz 2021) 148-150; Kemal Gözler, *Hukuka Giriş* (Güncellenmiş 17. Baskı, Ekin 2020) 437-439; Turhan Esener ve Ender Demir, *Hukuka Giriş* (Yeniden Gözden Geçirilmiş 12. Baskı, Vedat 2018) 162-164; Necip Bilge, *Hukuk Başlangıcı Hukukun Temel Kavram ve Kurumları* (36. Baskı, Turhan 2019) 220-222.

87 Dural ve Sarı (n 86) 150.

88 Doğan V, Yılmaz AÇ ve Ayhan İzmirli L, *Türk Vatandaşlık Hukuku* (19. Baskı, Savaş 2023) 132-133; Ekşi (n 38) 61; Bahadır Erdem, *Türk Vatandaşlık Hukuku* (8. Bası, Beta 2020) 247; Çelikel ve Öztekin Gelgel (n 38) 29.

Türk vatandaşlarına nazaran daha ayrıcalıklı bir konum yaratmak değildir. Halbuki bu kişilerin MÖHUK m. 48 hükmü çerçevesinde teminatla yükümlü olmamaları halinde, teminat konusunda Türk vatandaşlarına nazaran daha ayrıcalıklı bir konumda olmaları söz konusu olacaktır. Zira Türk vatandaşları mutad meskenlerinin yurt dışında bulunması ihtimalinde Türkiye'de dava açarken teminat göstermekle yükümlü iken, mavi kart sahibi yabancıların HMK m. 84 hükmü kapsamında teminatla yükümlü tutulmaları kanaatimizce mümkün değildir.

HMK m. 84 hükmünde öngörülen yükümlülük, hükümde açıkça belirtildiği üzere Türk vatandaşları bakımından getirilmiştir. Halbuki mavi kart sahibi kişiler, istisnalar haricinde Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam etseler dahi, çalışmamızın ilgili kısmında⁸⁹ da vurguladığımız üzere, yabancı statüsündedirler ve hükmün kapsamı dışındadırlar⁹⁰. Teminat gösterme yükümlülüğü gibi devlet tarafından getirilen ek mali yükümlülüklerin ancak kanunla düzenlenmesi gerekir ve kanunda yer alan bir hükmün yorum yoluyla genişletilmesi suretiyle ya da kıyas yoluyla bu tür bir yükümlülük getirilmesi mümkün değildir. Doktrinde de belirtildiği üzere, teminat gösterilmesi gereken haller sınırlı niteliktedir; kanun koyucu tarafından öngörülen haller dışında, teminat yatırma zorunluluğu getirilmesi mümkün değildir⁹¹.

Kanaatimizce, teminat muafiyeti bir hak olarak ele alındığında dahi yukarıda yer verdiğimiz sonuca ulaşılmalıdır. Zira Türk hukukunda, yabancılar ile Türk vatandaşları temel hak ve özgürlüklerden kural olarak eşit şekilde yararlanmakla birlikte, AY m. 16 gereği, yabancıların temel hak ve özgürlükleri kanunla ve uluslararası hukuka uygun olarak sınırlandırılabilir. Teminat gösterme yükümlülüğü, mahkemeye erişim hakkını sınırlandıran bir durum teşkil ettiğinden, bir yabancı için bu hakkın sınırlandırılması ancak kanun ile mümkündür; kanunda öngörülmeyen bir teminat yükümlülüğünün yorum/ kıyas yoluyla getirilmesi AY m. 16 hükmüne aykırılık teşkil edecektir. Bu nedenle, kanaatimizce mutad meskeni Türkiye'de bulunmayan bir mavi kart sahibinin ya da özel statülü diğer bir yabancıların Türkiye'de dava açması durumunda HMK m. 84 çerçevesinde teminat göstermekle yükümlü tutulması var olan hukuk bakımından mümkün değildir. Olması gereken hukuk bakımından bu kişilerin HMK m. 84 hükmü çerçevesinde teminat göstermekle yükümlü tutulmaları gerektiği savunulabilir. Ancak, bunun için söz konusu hükümde açık bir düzenlemeye ihtiyaç bulunmaktadır.

Özel statülü yabancıların, MÖHUK m. 48 çerçevesinde teminat göstermekle yükümlü olacaklarının kabulü halinde, önemli bir diğer sorun, bu kişilerin hangi hallerde teminat göstermekten muaf tutulabilecekleri, özellikle, mavi kartlılar bakımından mutad mesken ya da yerleşim yerlerinin Türkiye'de bulunması ihtimalinde, teminat göstermekten muaf tutulup tutulamayacakları meselesidir. Teminat gösterme yükümlülüğünün amacı göz önünde bulundurulduğunda, mutad meskeni ya da yerleşim yeri veya teminat miktarını karşılamaya yetecek bir malvarlığı Türkiye'de bulunan

89 Bkz. I/ A / 2 / c.

90 Mavi kart sahibi yabancıların HMK m. 84 kapsamında teminatla yükümlü tutulabilecekleri yönünde bkz. Acun Mekengeç (n 6) 23-24; Doğan (n 7) 91-92; Güngör (n 18) 261, dn. 102; Özkan ve Tütüncübaşı (n 13) 122; Öztürk (n 39) 971-972; Tütüncübaşı (n 69) 216; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 572 dn. 279.

91 Kuşcu (n 70) 326.

yabancıların Türkiye’de açacakları davalarda teminat göstermekle yükümlü olmalarının gerekliliği sorgulanabilir. Bu durum, Türkiye’de yaşamaları ya da çalışmaları itibarıyla, özellikle, uzun dönem ikamet izni sahipleri, süresiz çalışma izni sahipleri ve turkuaz kartlılar bakımından önem arz eder. MÖHUK m. 48/2 uyarınca, mahkeme, dava açanı, davaya katılanı veya icra takibi yapanı karşılıklılık esasına göre teminattan muaf tutacaktır. Bu bağlamda, MÖHUK m. 48/2 hükmünde öngörülen muafiyet bakımından hâkimin bir takdir yetkisi bulunup bulunmadığı konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır.

Doktrindeki baskın görüş uyarınca, MÖHUK m. 48/2 kapsamında, mahkeme, Türkiye’de dava açan, davaya katılan ya da icra takibinde bulunan yabancıyı karşılıklılık esasına göre teminattan muaf tutar; hâkim, bu konuda takdir hakkına sahip değildir⁹². Doktrinde, MÖHUK m. 48/2 hükmünün gerekçesinde yer alan, “...mahkeme, karşılıklılık bulunmasa dahi dava ve takibin niteliğine ve davanın durumuna göre davacıyı, davaya katılanı veya takip talebinde bulunanı teminat göstermekten muaf tutabilecektir. Hakim, bu konuda takdir hakkına sahiptir.” ifadesinin yanıltıcı olduğu; gerekçede hükümde olmayan bir takdir hakkının hâkime tanınmaya çalışıldığı ve bu durumun hukuk mantığı ile bağdaşmadığı; teminattan muafiyet konusunda hâkimin bir takdir yetkisi olmadığı ifade edilmektedir⁹³.

Doktrindeki aksi görüş⁹⁴ ise, MÖHUK m. 48/2 hükmünün gerekçesinde yer alan açıklama uyarınca, karşılıklılığın bulunması durumunda hâkimin yabancıyı teminattan muaf tutma konusunda bir takdir hakkı bulunmamakla birlikte, karşılıklılığın gerçekleşmediği durumlarda, hâkimin davacıyı teminattan muaf tutma konusunda bir takdir hakkı söz konusu olacaktır⁹⁵. Buna göre, örneğin, Türkiye’de yerleşmiş veya Türkiye’de yeterli derecede malvarlığı bulunan yabancıların açacağı davada, hâkim durumun özelliğini dikkate alarak, karşılıklılık gerçekleşmese bile yabancıyı teminat göstermekten muaf tutabilecektir⁹⁶. Bu görüş uyarınca, mutad meskeni ya da yerleşim yeri Türkiye’de olmayan yabancıların Türk mahkemelerine açacakları davalarda, bu kişiler teminat göstermekten muaf tutulabilmelidir. Zira MÖHUK’ta açıklık olmayan hususlarda HMK hükümleri uygulanabilmesi dolayısıyla, HMK’nın yurt içinde istenen teminatı karşılamaya yetecek taşınmazı veya aynı teminatla güvence altına alınmış bir alacağı bulunanların teminattan muaf tutulacaklarına ilişkin düzenlemesi (m. 85/1/b) bu durumda kıyasen uygulanabilecektir⁹⁷. Bununla birlikte, bu görüş, MÖHUK m. 48 hükmüne yapılacak bir ekleme ile “yabancı” yerine “Türkiye’de mutad meskeni olmayan yabancı” ifadesine yer verilmesinin hükmün amacına daha uygun olacağını savunmaktadır⁹⁸. Benzer

92 Acun Mekengeç (n 6) 16; Çalışkan (n 73) 90; Çelikel ve Erdem (17) 678; Doğan (n 7) 95; Kuşcu (n 70) 332; Nomer (n 8) 504.

93 Acun Mekengeç (n 6) 16. Bu görüş uyarınca, hâkime bu konuda bir takdir hakkı verilmesi istenmesi durumunda, “... Mahkeme, dava açanı, davaya katılanı veya icra takibi yapanı karşılıklılık esasına göre teminattan muaf tutabilir” şeklinde açık bir düzenlemeye yer verilmesi gerekmektedir (ibid 16).

94 Özkan ve Tütüncübaşı (n 13) 122-123; Tütüncübaşı (n 69) 216.

95 Tütüncübaşı (n 69) 209. Aynı yönde bkz. Sarıöz Büyükalp (n 71) 550.

96 Tütüncübaşı (n 69) 209.

97 HMK m. 85’teki muafiyet hallerinin MÖHUK m. 48 kapsamında da uygulanabileceğine yönünde ayrıca bkz. Sarıöz Büyükalp (n 71) 544.

98 Tütüncübaşı (n 69) 217. Benzer görüşte bkz. Sarıöz Büyükalp (n 71) 553.

bir görüş⁹⁹ ise, teminat yükümlüsü tanımının değiştirilerek, teminattan muafiyet konusunda karşılıklılığın esas alınmaması, bunun yerine teminat yükümlüsünün Türkiye ile ekonomik bağlarını esas alan bir kriterin getirilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

2675 sayılı mülga MÖHUK m. 32/2'de, "*dava veya takibin niteliğine ve duruma göre davacıyı, davaya katılanı veya takip isteğinde bulunana karşılıklılık esasına göre teminat göstermekten muaf tutabilir*" hükmüne yer verilmişti. Buna göre, hâkim, davanın niteliğine göre, davacıyı teminat yatırmaktan muaf tutabilmekteydi. Örneğin, yerleşim yeri Türkiye'de bulunan ya da Türkiye'de ciddi bir malvarlığına sahip bir yabancıların Türk mahkemelerinde açtığı davada, hâkimin, davanın niteliğini dikkate alarak, davacıyı teminattan muaf tutma yetkisi mevcuttu¹⁰⁰. 5718 sayılı MÖHUK m. 48/2'de ise, "*mahkeme dava açanı, davaya katılanı ya da icra takibinde bulunana karşılıklılık esasına göre teminattan muaf tutar*" düzenlemesiyle mülga Kanun'da hâkime tanınan takdir yetkisine yer verilmemiştir. Bu durumda, HMK m. 85/b'nin MÖHUK m. 48 hükmü kapsamında teminat yükümlülüğü bakımından kıyasen uygulanması kanaatimizce mümkün değildir. Zira her ne kadar milletlerarası usul hukukunda lex fori hakimiyeti gereği, usul hukukuna ilişkin meselelerde MÖHUK'ta düzenlenmemiş konular bakımından HMK hükümleri uygulanacak ise de, MÖHUK m. 48 kapsamındaki teminattan muafiyet halleri MÖHUK'ta açıkça ve hakime takdir hakkı bırakmayacak şekilde karşılıklılık esasına bağlı olarak düzenlenmiştir. Bununla birlikte, mavi kartlılar dahil olmak üzere yabancıların Türkiye'de bir mutad mesken ya da yerleşim yerlerinin bulunması durumunda, bu kişilerin Türkiye'de dava açarken teminat göstermekle yükümlü tutulmaları, teminat yükümlülüğünün getiriliş amacıyla çelişen bir durum yaratmaktadır. Bu husus, yukarıda da vurguladığımız üzere, Türkiye'de yaşamaları/çalışmaları dolayısıyla Türkiye ile bağlarının mevcudiyeti tartışmasız olan uzun dönem ikamet izni sahipleri, turkuaz kartlılar ve süresi çalışma izni sahipleri bakımından daha da önem kazanmaktadır.

Yukarıda ortaya koyduğumuz çelişkinin giderilmesi amacıyla, olması gereken hukuk bakımından, MÖHUK m. 48 hükmünün yeniden ele alınarak, karşılıklılık koşulu yerine teminat yükümlüsünün ekonomik durumu ve Türkiye ile olan bağlantısı dikkate alınarak muafiyet hallerinin düzenlenmesi yerinde olacaktır. Sonuç olarak, kanaatimizce, var olan hukuk bakımından, mavi kart sahibi yabancılar ile özel statülü diğer yabancıların Türkiye'de açacakları davalarda MÖHUK m. 48 hükmü çerçevesinde teminat göstermeleri ve ancak karşılıklılık esas çerçevesinde teminattan muaf tutulmaları gerekmektedir. Teminat gösterme yükümlülüğünün amacı göz önünde bulundurulduğunda ise, özel statülü yabancıları da kapsayacak şekilde, tüm yabancılar için Türkiye ile ekonomik bağları gözetilerek bir yükümlülük ve muafiyet durumunun düzenlenmesi gerekmektedir.

C. ÖZEL STATÜLÜ YABANCILARIN ADLİ YARDIMDAN YARARLANMALARI

Adli yardım, kendisi ve ailesinin geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama ve takip giderlerini kısmen veya tamamen karşılayamayacak kişilerin, taleplerinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması kaydıyla, yargılama veya takip harç ve giderlerini ödemekten geçici olarak muaf

99 Sarıöz Büyükalp (n 71) 553-554.

100 Doğan (n 7) 95.

tutulmalarını öngören kurum olarak tanımlanmaktadır¹⁰¹. Yargılama giderlerini ödeyemeyecek durumda olan kimselerin de mahkemeye başvurup dava açabilmeleri veya kendilerini savunabilmeleri, adil yargılanma hakkının ve sosyal devlet ilkesinin bir gereğidir¹⁰². Yargılama giderlerinin yüksek olup olmadığı, kişiden kişiye değişecek bir husus olup, adli yardım bakımından önemli olan mahkemeden hukuki himaye talebinde bulunan kişinin söz konusu yargılama giderlerini ödeme imkânının bulunup bulunmadığıdır¹⁰³.

Türkhukukunda, adli yardıma ilişkin usul ve esaslar HMK m. 334-340 hükümlerinde düzenlenmektedir. Söz konusu hükümler, MÖHUK'ta yabancılik unsuru taşıyan uyuşmazlıklara özgü adli yardım hükümlerine yer verilmemiş olması nedeniyle, yabancılik unsuru taşıyan uyuşmazlıklar bakımından da uygulama alanı bulacaktır¹⁰⁴. Adli yardım, kapsamı bakımından dar ve geniş anlamda adli yardım olarak ikiye ayrılır¹⁰⁵. Dar anlamda adli yardım, HMK m. 335 hükmünde belirtilen muafiyetleri kapsar; bu muafiyetler, peşin ödenmesi gereken yargılama giderlerinin ertelenmesi, bazı giderlerin avans olarak devlet tarafından karşılanması ve gerektiğinde ücreti sonradan ödenmek üzere vekil tayin edilmesidir¹⁰⁶. Geniş anlamda adli yardım, ekonomik açıdan güçsüz olan kimselere, hukuki korunma taleplerinin karşılanabilmesi için yargılama öncesi ve yargılama esnasında mali imkân ve kolaylıklar sağlanmasını ifade eder¹⁰⁷. HMK m. 335 çerçevesinde, yargılama ve takip giderlerinin yanı sıra teminat yükümlülüğü de adli yardımın kapsamındadır; adli yardım talebi kabul edilen kişi, teminat göstermekten muaf tutulur¹⁰⁸.

HMK m. 334 uyarınca, adli yardımdan yararlanabilmek için, kişinin kendisi ve ailesinin geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin gereken yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olması ve hukuki korunma taleplerinin dayanaktan yoksun olmaması gerekmektedir. Yabancıların adli yardımdan yararlanabilmeleri ise, bu koşulların yanı sıra, karşılıklılık şartının gerçekleşmesine bağlıdır (HMK m. 334/3). Buna göre, Türk mahkemelerinden adli yardım talebinde bulunan yabancıların kendi ülkesinde Türk vatandaşlarının adli yardımdan faydalanıp faydalanmadıkları tespit edilecektir¹⁰⁹.

Adli yardım talebinde bulunan yabancıların birden çok ülke vatandaşlığına sahip olması halinde, bu ülke hukuklarından biri bakımından karşılıklılığın sağlanması, yabancıların adli yardımdan faydalanması için yeterli olacaktır¹¹⁰. Diğer bir ifadeyle, kanunlar ihtilafı kurallarında yetkili hukukun vatandaşlık esasına göre tayin edildiği hallerde, birden fazla devlet vatandaşlığına sahip

101 Süha Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I* (Yenilenmiş ve Genişletilmiş 4. Bası, Yetkin 2021) 1199.

102 Ali Cem Budak ve Varol Karaaslan, *Medeni Usul Hukuku* (6. Bası, Filiz 2022) 363.

103 ibid 363.

104 Sarıöz Büyükalp (n 71) 557.

105 Oğuz Atalay, 'Yargılama Giderleri ve Adli Yardım' iç Hakan Pekcanitez, Muhammet Özkes, Mine Akkan ve Hülya Taş Korkmaz (edr), *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku Cilt III* (On İki Levha 2017) 2411.

106 Atalay (n 105) 2411. Ayrıca bkz. Sarıöz Büyükalp (n 71) 206.

107 Atalay (n 105) 2411. Ayrıca bkz. Sarıöz Büyükalp (n 71) 206.

108 Sarıöz Büyükalp (n 71) 557.

109 ibid 570.

110 Ayşe Kılınç, *Medeni Usul Hukukunda Adli Yardım* (Adalet 2013) 208; Sarıöz Büyükalp (n 71) 570.

kişiler bakımından düzenleme getiren MÖHUK m. 4/ c hükmü¹¹¹, karşılıklılık şartının sağlanması hususunda uygulanmayacaktır. Buna göre, adli yardım talebinde bulunan yabancıların vatandaş olduğu ülkelerden daha sıkı ilişki içinde olduğu ülke hukuku bakımından karşılıklılığın sağlanması bir zorunluluk teşkil etmeyecek; daha az ilişkili olduğu ülke hukuku bakımından karşılıklılığın sağlanması yeterli olacaktır¹¹².

Yabancıların adli yardımdan yararlanabilmelerinin karşılıklılık koşuluna bağlanmış olması doktrinde eleştirilmekte ve HMK m. 334/3 hükmünün, adil yargılanma hakkı bağlamında, AİHS ile bağdaşmadığı ifade edilmektedir¹¹³. Bu görüş uyarınca, adli yardım, yabancı ile vatandaş arasında eşitsizliğin kabulüne elverişli bir konu değildir; bu konuda, Anayasa'nın “temel ve hürriyetlerin yabancılar için milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabileceğini” öngören 16. maddesinden yararlanılamaz¹¹⁴.

Mavi kart sahibi yabancıların, Türk mahkemelerinde adli yardım talebinde bulunmaları durumunda, ödeme gücünden yoksunluk ve hukuki korunma talebinin dayanaktan yoksun olmaması (haklılığı) koşulları sağlandığı takdirde, bu kişilerin vatandaşı olduğu devlet ile Türkiye arasında karşılıklılığın olup olmadığına bakılmaksızın adli yardım talebinin kabulü gerekecektir¹¹⁵. Zira adli yardım sağlanması kişiler bakımından bir haktır ve TVK m. 28 hükmü dolayısıyla mavi kartlıların bu haktan Türk vatandaşları ile aynı koşullarla faydalanmaları gerekir¹¹⁶. Buna göre, mavi kart sahibi yabancıların adli yardım taleplerinin kabulü için karşılıklılık koşulu aranmayacaktır.

Adli yardımdan faydalanabilmek için karşılıklılık koşulundan muafiyet meselesi, özel statülü diğer yabancılar bakımından ayrıca değerlendirilmelidir. Zira uzun dönem ikamet izni sahiplerine tanınan haklar mavi kartlılarınkine benzemekle birlikte bazı farklılıklar mevcuttur. Hakların kapsamının farklılığı konunun uzun dönem ikamet izni sahipleri bakımından ayrıca değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Şöyle ki, turkuaz kartlılar (UİK m. 11/4) süresiz çalışma izni sahiplerine tanınan haklardan, süresiz çalışma izni sahipleri (UİK m. 10/4) ise uzun dönem ikamet izni sahiplerine tanınan haklardan yararlanmaktadır. Uzun dönem ikamet izni sahiplerine tanınan haklar, YUKK m. 44'te belirtilmiş; YUKK Yönetmelik m. 41/2'de ise, “birinci fıkradaki hak ve yükümlülüklerin kullanılmasında özel kanunlarda Türk vatandaşı olma koşulu aranmışsa, uzun dönem ikamet iznine sahip olan kişilerin bu haklardan yararlanmayı talep edemeyecekleri” düzenlenmiştir.

111 MÖHUK m. 4/c: “...Birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olup, aynı zamanda Türk vatandaşı olmayanlar hakkında, daha sıkı ilişki hâlinde buldukları devlet hukuku, uygulanır.”

112 Doktrinde, milletlerarası usul hukukunda, birden fazla devlet vatandaşlığına sahip yabancıların vatandaşlıklarından her birinin eşit olarak alınması dikkate alınması gerektiği; bu bağlamda, bunlardan biri uyarınca karşılıklılığın gerçekleşmesinin ilgiliyi teminat yükümlülüğünden kurtaracağı ifade edilmektedir. Bkz. Ataman-Figanmeşe (n 27) 110-111.

113 Burak Huysal, ‘Adil Yargılanma Hakkı Kapsamında Milletlerarası Özel Hukuka İlişkin Bazı Değerlendirmeler’ iç Ayfer Uyanık Çavuşoğlu ve Zeynep Derya Tarman (edr), *Genç Milletlerarası Özel Hukukçular Konferansı* (On İki Levha 2014) 69; Kılınç (n 110) 208; Sarıöz Büyükalp (n 71) 576.

114 Huysal (n 113) 69; Sarıöz Büyükalp (n 71) 579.

115 Sarıöz Büyükalp (n 71) 570-571.

116 ibid 571.

Bu noktada, YUKK Yönetmelik m. 41/2 hükmünün, uzun dönem ikamet izni sahiplerinin adli yardımdan faydalanabilmek için karşılıklı koşulundan muaf olmalarını diğer bir ifadeyle bu konuda Türk vatandaşları ile eşit statüde olmalarını engelleyip engellemeyeceği sorusunun cevaplandırılması gerekir. Kanaatimizce, mavi kart sahipleri bakımından ulaşılan sonuç, uzun dönem ikamet izni sahipleri bakımından da geçerli olacaktır. Zira adli yardımdan yararlanmanın yabancılar için kanunla ve uluslararası hukuka uygun olarak karşılıklılık koşuluna bağlanmış olması¹¹⁷, hak ve yükümlülüklerin kullanılmasında, özel kanunlarda Türk vatandaşı olma koşulunun arandığı bir durum olarak nitelendirilemez. Zira nasıl ki uzun dönem ikamet izni sahiplerinin, “*Türkiye’deki ikamet, seyahat, çalışma, yatırım, ticari faaliyet, miras, taşınır ve taşınmaz iktisabı ile ferağı gibi konulara yönelik işlemlerinin, ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından Türk vatandaşlarına uygulanmakta olan mevzuata göre yürütüleceğini*” öngören YUKK Yönetmelik m. 41/1/ç kapsamında, Türkiye’de taşınmaz mülkiyeti edinimleri, Tapu Kanunu¹¹⁸ m. 35 hükmünde öngörülen sınırlamalara tabi olmayacaksa¹¹⁹, adli yardımdan yararlanmak için özel statülü olmayan yabancılar için öngörülen “karşılıklı” koşulu, özel statülü uzun dönem ikamet izni sahipleri bakımından geçerli olmayacaktır. Aksinin kabulü, kanaatimizce, YUKK m. 44’ün getiriliş amacına aykırılık teşkil edeceği gibi, Anayasa’nın yabancıların temel haklarının ancak kanunla sınırlandırılabilceğini öngören 16. maddesinin de ihlali anlamına gelecektir¹²⁰. Sonuç olarak, uzun dönem ikamet izni sahipleri, süresiz çalışma izni sahipleri ve turkuaz kartlıların, adli yardım taleplerinin kabulü için karşılıklılık şartının aranmayacağı kanaatindeyiz.

II. UYGULANACAK HUKUKUN BELİRLENMESİNE İLİŞKİN MESELELER

Mavi kart sahiplerinin, istisnalar haricinde, haklardan faydalanma konusunda Türk vatandaşları ile eşit statüde olmaları, kişi hallerine ilişkin uyumsuzluklarda, uygulanacak hukuk bakımından da bazı tartışmaları gündeme getirmektedir. Bu bağlamda, Yargıtay’ın çeşitli kararlarında, mavi kart sahiplerinin, Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmalarından hareketle, yabancı statüsünde kabul edilemeyecekleri; buna bağlı olarak, bu kişilerin tarafı olduğu boşanma davalarında yabancılık unsurunun bulunmadığı gerekçesiyle MÖHUK hükümlerinin uygulama alanı bulmayacağı ve uyumsuzluğun doğrudan Türk maddi hukukuna tabi olacağı sonucuna varılmaktadır.

Yargıtay’ın 21.3.2016 tarihli bir kararında¹²¹, boşanma davasının taraflarının, doğumla Türk vatandaşı olup çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybetmeleri dolayısıyla TVK m. 28 uyarınca Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanacakları ve boşanma davasında “yabancı” statüsünde olmayacakları vurgulanarak, davanın yabancılık unsuru taşımadığı, bu nedenle

117 Adil yargılanma hakkı kapsamında, adli yardımdan yararlanmanın yabancılar bakımından karşılıklı koşuluna bağlanmış olmasının yerinde olduğu konusundaki eleştiriler için bkz. Kılınç (n 110) 208; Huysal (n 113) 69; Sarıöz Büyükalp (n 71) 579.

118 Tapu Kanunu, Kanun Numarası: 2644, Kabul Tarihi: 22.12.1934, RG 29.12.1934 /2892.

119 Taşınmaz mülkiyeti edinimi konusunda aksi görüşte bkz. Çörtoğlu Koca (n 46) 73.

120 Uzun dönem ikamet izni sahiplerine, YUKK m. 44 ile tanınan hakların, YUKK Yönetmelik m. 41/2 ile sınırlandırılmasının, AY m. 16’ya aykırılık teşkil edeceği yönünde ayrıca bkz. Esen (n 44) 268; Acun Mekengeç (n 6) 27.

121 Yargıtay 2 HD, E 2015/13927 K 2016/5499, 21.3.2016. Karar için bkz. www.lexpera.com. E.T.05.09.2023.

MÖHUK m. 14 hükmünün bu davada uygulanmasının mümkün olmadığı sonucuna ulaşılmıştır¹²². Kararda, uygulanacak hukukun araştırılmasına gerek olmadığı ve işin esasının Türk hukukuna göre incelenmesi gerektiğine hükmedilmiştir.

Yargıtay'ın yakın tarihli kararlarındaki yaklaşımının aksine, doktrinde, mavi kart sahiplerinin yabancı devlet vatandaşı olmalarından hareketle bu uyumsuzlukların yabancılık unsuru içerdiği, dolayısıyla, bu kişilerin tarafı oldukları davalarda uygulanacak hukukun MÖHUK hükümleri kapsamında belirlenmesi gerektiği kabul edilmektedir¹²³. Diğer taraftan, doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden kişilerin, taraf menfaati bakımından, vatandaşlığında buldukları devlet ya da müşterek mutad meskenlerinin bulunduğu devletin hukuk sistemine, Türk hukukuna nazaran daha aşına ya da daha sıkı bağlı oldukları ifade edilmektedir¹²⁴. Bu görüş uyarınca, TVK m. 28 hükmüne göre, doğumla Türk vatandaşı olup çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenlerin yanı sıra, bu kişilerin üçüncü dereceye kadar altoyuları da imtiyazlı yabancı statüsünde kabul edildiğinden, ikinci veya üçüncü derece olan altoyuların, doğumdan itibaren yabancı devlet vatandaşlığını kazanmalarının yüksek bir ihtimal olması karşısında, söz konusu kişiler bakımından "sıkı ilişkili hukuk" kavramı büyük önem kazanmaktadır¹²⁵.

Kanaatimizce, konuya ilişkin değerlendirmenin, mavi kart sahiplerinin yabancı statüsünde olmalarının uygulanacak hukuk üzerine etkilerinin yanı sıra, yukarıda yer verdiğimiz doktrin görüşlerine benzer şekilde, kanunlar ihtilafı kurallarının amacı ve bu kuralların hizmet ettiği menfaatler çerçevesinde yapılması gerekmektedir.

Öncelikle, çalışmamızın ilgili kısmında¹²⁶ da vurguladığımız üzere, mavi kart sahiplerinin tarafı oldukları uyumsuzlukların yabancılık unsuru içerdiği, dolayısıyla MÖHUK' un uygulanacağı konusunda tereddüt edilmemesi gerekir. Mavi kart sahiplerinin, yabancı statüsünde olmaları dolayısıyla, şahsi statülerini ilgilendiren uyumsuzluklarda, kişi bakımından yabancılık unsuru mevcuttur. Diğer taraftan yurt dışında yaşamaları dolayısıyla coğrafi bakımdan da yabancılık unsurunun bulunabileceği göz ardı edilmemelidir.

Kanunlar ihtilafı kurallarının amacı, yabancılık unsuru içeren uyumsuzluklara, uyumsuzluk ve uyumsuzluğun tarafları ile en sıkı ilişkiye sahip maddi hukuk sisteminin uygulanmasını sağlamaktır; buna, milletlerarası özel hukuk hakkaniyeti denmektedir¹²⁷. Uyuşmazlığa en yakın ve en uygun

122 Aynı yönde bkz. Yargıtay 2 HD, E 2012/23566 K. 2013/8998, 01.04.2013; Yargıtay 2 HD, E 2013/24136 K 2014/7745, 3.4.2014. Aksi yönde bkz. Yargıtay 2 HD, E 2006/21951 K 2007/17742, 25.12.2007. Bu kararda, boşanma davasının taraflarının çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybettikleri, davada uygulanacak hukukun MÖHUK hükümleri kapsamında belirleneceği; buna göre, somut uyumsuzlukta, MÖHUK m. 14 uyarınca, tarafların müşterek milli hukuku olarak Alman hukukunun uygulanması gerektiğine hükmedilmiştir. Karar için bkz. www.lexpera.com. E.T. 05.09.2023.

123 Acun Mekengeç (40) 306, dn 905; Ganiyeva (n 39) 376; Nalçacıoğlu Erden (n 3) 919-920; Öztürk (n 39) 966.

124 Ganiyeva (n 39) 378.

125 Ganiyeva (n 39) 378.

126 Bkz. I/ A / 2 / c.

127 Akıncı (n 16) 11; Doğan (n 7) 207; Özel, Erkan, Pürselim ve Karaca (n 10) 23; Şanlı, Esen ve Ataman-Figaneşe (n 10)

hukuk düzenine bağlanmasıyla, milletlerarası özel hukuk hakkaniyeti gerçekleşmiş olur; kanunlar ihtilafı kurallarının maddi hukuk hakkaniyetinin sağlama yükümlülüğü yoktur¹²⁸. Milletlerarası özel hukuk hakkaniyetinin sağlanması bakımından, hukuki ilişkinin niteliğine göre farklı menfaatler ön plana çıkmaktadır¹²⁹. Yabancılaşma unsuru içeren özel hukuk uyuşmazlıklarının bazılarında, uyuşmazlığın taraflarının sıkı ilişki içinde bulunduğu hukukun uygulanması gerekir; diğer bir ifadeyle, milletlerarası özel hukuk alanına dahil bazı uyuşmazlıklar bakımından taraf menfaati ön plandadır¹³⁰. Bu bağlamda, aile hukuku ve şahsın hukuku alanında, kanunlar ihtilafı kuralları düzenlenirken taraf menfaati esas alınır¹³¹. Bu çerçevede, Türk kanunlar ihtilafı hukukunda, aile hukuku ve şahsın hukuku meselelerinde uygulanacak hukuk, prensip olarak, ilk sırada, ilgili veya ilgililerin vatandaşlığından hareketle belirlenmektedir¹³².

Mavi kart sahibi bir yabancıнын şahsi statüsünü ilgilendiren bir uyuşmazlıkta, uygulanacak hukukun milli hukuk esasına göre belirlendiği hallerde, milli hukuk yerine, haklar bağlamında Türk vatandaşları ile aynı statüde olmaları gerekçesiyle Türk hukukunun uygulanması, diğer bir ifadeyle milli hukuk olarak Türk hukukunun kabul edilmesi, Türk kanunlar ihtilafı hukuku sistematiğine ve milletlerarası özel hukuk hakkaniyetine aykırılık teşkil eder. Şöyle ki, özellikle, Türk vatandaşlığından çıkıp vatandaşlığını kazandığı ülkede uzun yıllardır ikamet eden mavi kart sahibinin, manevi bağlar bir yana, kanunlar ihtilafı hukuku anlamında, vatandaşı olduğu ve ikamet ettiği ülke hukukuna kıyasla Türk hukukuyla daha yakın bir ilişkiye sahip olduğunu söylemek güçtür. Bu durum, doktrinde¹³³ de belirtildiği üzere, doğumla Türk vatandaşı olup çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenlerin üçüncü dereceye kadar alt soyları bakımından daha fazla ön plana çıkabilecektir. Yapmış olduğumuz açıklamalar ve ulaştığımız sonuç, uygulanacak hukukun müşterek milli hukuk esasına göre tayin edildiği haller bakımından da geçerlidir.

29.

128 Özel, Erkan, Pürselim ve Karaca (n 10) 23-24. Ayrıca bkz. Akıncı (n 16) 11; Faruk Kerem Giray, 'Milletlerarası Özel Hukuk Hakkaniyetinin 5718 sayılı MÖHUK Kapsamında Değerlendirilmesi' (2012) IX (1) 555, 556-557.

129 Bunlar; taraf menfaati, işlem menfaati, düzen menfaati, maddi hukuk menfaati ve devlet menfaati olarak sıralanmaktadır. Bkz. Doğan (n 7) 195-201; Tekinalp (n 6) 28. Söz konusu menfaatlara ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. Doğan (n 3) 195-201; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 30-32; Tekinalp (n 6) 28-30.

130 Taraf menfaati ile kastedilen, makul bir insanın sıkı ilişki içinde bulunduğu hukukun kendisi ile ilgili hukuki işlem ve ilişkilerde uygulanmasına ilişkin menfaatidir; diğer bir ifadeyle, bir kimsenin kendisine uygulanmasını beklediği hukukun uygulanmasındaki menfaat, taraf menfaati olarak ifade edilir. Bkz. Doğan (n 7) 195-196; Giray (n 128) 556-557; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 31.

131 Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 31.

132 Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 34. Aile hukuku ve şahsın hukukuna ilişkin konular, MÖHUK'un 9 ila 18. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Bu kapsamda, örneğin, hak ve fiil ehliyeti (MÖHUK m. 9), vesayet veya kısıtlılık kararı verilmesi veya sona erdirilmesi sebepleri (m. 10) ilgilinin milli hukukuna tabi kılınmış; benzer şekilde, boşanma ve ayrılık sebepleri ve hükümleri (m. 14) hakkında, ilk sırada eşlerin müşterek milli hukukunun uygulanacağı öngörülmüştür. Aile hukuku ve şahsın hukuku konularında, milli hukukun uygulanmasının tercih edilmesi, bu alanların kişilerin kültürel kimlik ve değerleriyle yakından ilgili olmasıyla açıklanmaktadır; zira söz konusu alanlar, önemli ölçüde ulusal kültür ve geleneklerin etkisindedir. Bkz. Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 10) 34. Şahsi statüde, "vatandaşlık" bağlama noktasının tercih edilmesinde, ulusal kültür ve geleneklerin etkisinin yanı sıra, vatandaşlığın tespitinin, ikametgâh ya da mutad mesken kavramlarına nazaran daha kolay olması ve bu bağlama noktasının diğer bağlama noktalarına kıyasla devamlılık ve istikrar arz etmesi de rol oynamaktadır. Bkz. ibid 34.

133 Ganiyeva (n 39) 378.

Özel statülü diğer yabancılar bakımından konuyu değerlendirdiğimizde de aynı sonuca ulaşılması gerektiği kanaatindeyiz. Yukarıda da vurguladığımız üzere, kişi hallerine ilişkin uyuşmazlıklarda, kanun koyucu, uyuşmazlıkla en yakın ilişkili hukuku milli hukuk olarak kabul etmiş ve bu uyuşmazlıklarda bir istisna kuralına¹³⁴ yer vermemiştir. Bu durumda, kanunen milli hukukun uygulanmasının öngörüldüğü bir uyuşmazlıkta, “Türk vatandaşlarına tanınan haklardan” aynen yararlanan bir kişinin milli hukuku yerine Türk hukukunun uygulanması, MÖHUK sistematığıne aykırıdır.

Sonuç olarak, gerek mavi kartlıların gerekse özel statülü diğer yabancıların kişi hallerine ilişkin uyuşmazlıklarda, yabancı statüsünde olmaları dolayısıyla kişi bakımından yabancılık unsurunun varlığı nedeniyle uygulanacak hukuk MÖHUK hükümleri çerçevesinde belirlenmeli; bu uyuşmazlıklarda, uygulanacak hukukun vatandaşlık esasına göre belirlendiği hallerde, vatandaşlık bağı ile bağlı oldukları hukuk esas alınarak uyuşmazlık çözümlenmelidir.

SONUÇ

Mavi kart sahibi yabancıların, TVK m. 28 hükmünde öngörülen istisnalar haricinde, Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam etmeleri, bu kişilerin, Türk mahkemeleri önünde tarafı oldukları kişi hallerine ilişkin uyuşmazlıklarda, milletlerarası usul hukuku ve kanunlar ihtilafı hukukuna ilişkin bazı tartışmaları gündeme getirmektedir. Bu kapsamda, mavi kart sahibi yabancıların, belirli istisnalar haricinde Türk vatandaşları ile aynı statüde oldukları düşüncesinden hareketle, doktrinde ve yargı kararlarında, kişi hallerine ilişkin uyuşmazlıklarda milletlerarası yetkinin, MÖHUK’ un Türk vatandaşlığına bağlı yetki tesisi öngören 41. maddesi uyarınca belirlenip belirlenemeyeceği; bu kişilerin Türk mahkemelerinde açacakları davalarda “yabancı” statüsüne bağlı bir teminat yükümlülükleri olup olmayacağı ve adli yardımdan faydalanabilmelerinin “karşılıklılık” koşuluna bağlı olup olmadığı tartışılmaktadır. Diğer taraftan, söz konusu uyuşmazlıklarda uygulanacak hukukun vatandaşlık esasına göre belirlendiği hallerde, Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmanın, yabancı statüsünü ortadan kaldırıp kaldırmayacağı ve bu bağlamda, milli hukuk olarak Türk hukukunun uygulanıp uygulanmayacağı meselesi gündeme gelmektedir. Söz konusu meseleler, mavi kart sahiplerinin yanı sıra, kanunda öngörülen istisnalar haricinde Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanan diğer özel statülü yabancılar (uzun dönem ikamet izni sahibi yabancılar, süresiz çalışma izni sahibi yabancılar ve turkuaz kartlılar) bakımından da tartışılmalıdır.

134 Örneğin, MÖHUK m. 24/4’te bir istisna kuralına yer verilerek, sözleşmeyle en sıkı ilişkili hukuk olarak hükümde yer verilen karine uyarınca belirlenen hukuka nazaran sözleşmeyle daha sıkı ilişkili bir hukukun tespiti halinde, hâkim bu hukuku uygulayacaktır.

MÖHUK m. 24/4: “Tarafların hukuk seçimi yapmamış olmaları hâlinde sözleşmeden doğan ilişkiye, o sözleşmeyle en sıkı ilişkili olan hukuk uygulanır. Bu hukuk, karakteristik edim borçlusunun, sözleşmenin kuruluşu sırasındaki mutad meskeni hukuku, ticari veya mesleki faaliyetler gereği kurulan sözleşmelerde karakteristik edim borçlusunun işyeri, bulunmadığı takdirde yerleşim yeri hukuku, karakteristik edim borçlusunun birden çok işyeri varsa söz konusu sözleşmeyle en sıkı ilişki içinde bulunan işyeri hukuku olarak kabul edilir. Ancak hâlin bütün şartlarına göre sözleşmeyle daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunması hâlinde sözleşme, bu hukuka tâbi olur.”

Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi tayin edilirken, kural olarak, tarafların vatandaşlığı dikkate alınmamakla birlikte, Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin davalar bakımından MÖHUK m. 41 hükmünde özel bir yetki kuralına yer verilerek bu uyuşmazlıklarda yetkili bir Türk mahkemesinin hazır bulundurulması amaçlanmıştır. Mavi kartlıların ve özel statülü diğer yabancıların, Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanmaları, yabancı statülerini ortadan kaldırmayacağı, dolayısıyla, Türk vatandaşı olarak kabullerini sağlamayacağından, bu kişilerin kişi hallerine ilişkin uyuşmazlıklarda Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin tayininde, Türk vatandaşlığına bağlı yetki tesisi öngören MÖHUK m. 41'in uygulanması, kanaatimizce mümkün değildir. Hükmün getiriliş amacının yanı sıra, Anayasa'nın mahkemelerin yetkisinin kanunla düzenleneceğini öngören 142. maddesi de MÖHUK m. 41'in uygulama alanının yorum yoluyla genişletilmesine engel teşkil eder. Yabancıların kişi hallerine ilişkin bazı uyuşmazlıklar bakımından Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin tayini konusunda ise, MÖHUK m. 42 hükmünde özel bir yetki kuralına yer verilmiştir. Özel statülü yabancıların kişi hallerine ilişkin davaları bakımından Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, MÖHUK m. 42'nin uygulama alanı bulunduğu hallerde bu hüküm, uygulama alanı bulmadığı hallerde ise MÖHUK m. 40 atfı dolayısıyla iç hukukun yer itibarıyla yetki kuralları uyarınca belirlenecektir.

Yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklarla ilgili teminat gösterme yükümlüğü, MÖHUK' un 48. maddesi ile HMK' nın 84. maddesinde düzenlenmiştir. MÖHUK m. 48 gereği, Türkiye'de dava açan, davaya katılan ya da icra takibinde bulunan yabancı gerçek ve tüzel kişiler, yargılama giderleri ile karşı tarafın muhtemel zararını karşılamak üzere teminat göstermekle yükümlü olacaktır. Söz konusu hükümde teminat gösterme yükümlülüğü yabancılık sıfatına bağlanmıştır. HMK m. 84/1/a hükmünde ise, Türkiye'de mutad meskeni olmayan Türk vatandaşının Türkiye'de dava açması, davaya katılması ya da icra takibinde bulunması halinde davalı tarafın muhtemel yargılama giderlerini karşılayacak uygun bir teminat göstermekle yükümlü olacağı öngörülmüştür. Mavi kart sahipleri ile özel statülü diğer yabancıların Türkiye'de açacakları davalarda teminat gösterme yükümlülüklerinin olup olmadığının ya da hangi hükümler çerçevesinde bu yükümlülüğün var olduğunun tespiti konusu, kanaatimizce, teminattan muafiyetin bir hak olarak ele alınıp alınamayacağı meselesi kapsamında değerlendirilmelidir. Hak kavramını açıklayan teoriler ışığında, mavi kartlılar ve özel statülü diğer yabancılar bakımından teminat gösterme yükümlülüğünden muafiyet konusunda, hukuken korunan ve sahibine bu korumaya ilişkin doğrudan bir talepte bulunma imkânı sağlayan bir menfaatin söz konusu olmadığı; dolayısıyla, teminat yükümlülüğünden muafiyetin, bir hak olarak ele alınmayacağı; buna bağlı olarak, mavi kart sahipleri ile özel statülü diğer yabancıların, MÖHUK m. 48 çerçevesinde, "yabancı" statülerine bağlı olarak, teminat göstermekle yükümlü olacakları kanaatindeyiz.

Türk hukukunda, yabancıların adli yardımdan faydalanabilmeleri, HMK m. 334 kapsamında, ödeme gücünden yoksunluk ve hukuki korunma talebinin dayanaktan yoksun olmaması (hakklılığı) koşullarının yanı sıra karşılıklılık şartının varlığına bağlanmıştır. Adli yardım sağlanması kişiler bakımından bir hak teşkil ettiğinden, mavi kartlıların ve diğer özel statülü yabancıların söz konusu haktan Türk vatandaşları ile aynı koşullarla faydalanmaları gerekir. Buna göre, söz konusu kişilerin adli yardım taleplerinin kabulü için karşılıklılık koşulunun aranmayacağı kanaatindeyiz.

Son olarak, özel statülü yabancıların, kişi hallerine ilişkin uyumsuzluklarda, uygulanacak hukukun vatandaşlık esasına bağlı olarak tespit edildiği hallerde, Türk vatandaşlarına tanınan haklardan faydalanmanın uygulanacak hukuk üzerindeki etkileri konusunda, kanunlar ihtilafı kurallarının amacı ve bu kuralların hizmet ettiği menfaatler çerçevesinde bir değerlendirme yapılması gerektiği kanaatindeyiz. Bu bağlamda gerek mavi kartlıların gerekse özel statülü diğer yabancıların kişi hallerine ilişkin uyumsuzluklarda, bu kişilerin yabancı statüsünde olmaları dolayısıyla kişi bakımından yabancılik unsurunun varlığı nedeniyle uygulanacak hukuk, MÖHUK hükümleri çerçevesinde belirlenmelidir. Buna bağlı olarak, milletlerarası özel hukuk hakkaniyeti çerçevesinde taraf menfaatleri gözetilerek düzenleniş olan ilgili kanunlar ihtilafı kuralları kapsamında, bu uyumsuzluklarda, uygulanacak hukukun vatandaşlık esasına göre belirlendiği hallerde, vatandaşlık bağı ile bağlı oldukları hukuk esas alınarak uyumsuzluk çözümlenmelidir.

KAYNAKÇA

- Acun Mekengeç M, *Ayni Haklardan Doğan Uyuşmazlıklarda Uygulanacak Hukuk ve Yetkili Mahkeme* (On İki Levha 2016).
- Acun Mekengeç M, ‘Türk Hukukunda Teminat Gösterme Yükümlülüğü’ (2017) 37(2) MHB 1-33.
- Acun Mekengeç M ve Yener Keskin C, *Şematik Milletlerarası Özel Hukuk Ders Kitabı* (Seçkin 2022).
- Akıncı Z, *Milletlerarası Özel Hukuk* (Vedat 2020).
- Albayrak Ceylan N, ‘Mavi Kart Sahibi Olanların Kişi Hallerine İlişkin Davalarda MÖHUK m. 41’in Uygulama Alanı Hakkında Yargıtay 20. Hukuk Dairesinin 27.7.2020 Tarihli Kararının İncelemesi’ (2022) 10(2) Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 563-583.
- Atalay O, ‘Yargılama Giderleri ve Adli Yardım’ iç Hakan Pekcanitez, Muhammet Özkes, Mine Akkan ve Hülya Taş Korkmaz (edr), *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku Cilt III* (On İki Levha 2017).
- Ataman-Figanmeşe İ, ‘Çifte Vatandaşlık Halinde MÖHUK’un 4. Maddesinin b ve c Bentlerinin Uygulama Alanı’ (1999) 19(1-2) MHB 95-114.
- Aygül M, ‘Yabancı Mahkemedeki Verilen Vesâyet Kararlarının Tanınması (Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun Bir Kararının Değerlendirilmesi)’, Prof. Dr. Tuğrul Arat’a Armağan, Ankara 2012, s.135-159.
- Aygün M, ‘Vatandaş veya İmtiyazlı Yabancı Olma Yönünde Kabul Edilen Düzenlemelere Sığınmacılar Açısından Eleştirel Bir Bakış: Uzun Dönem İkamet İzni, Turkuaz Kart Sahipliği ve Vatandaşlık Hakkı Çerçevesinde’ (2018) 37(2) B.U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 167-194.
- Aygün M, ‘Yabancılik Unsurunun Mahiyeti ve Yargılamadaki Rolü’ (2015) 16/ Özel Sayı Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan 1025-1066.
- Bilge N, *Hukuk Başlangıcı Hukukun Temel Kavram ve Kurumları* (36. Baskı, Turhan 2019).
- Budak AC ve Karaaslan V, *Medeni Usul Hukuku* (6. Bası, Filiz 2022).
- Çalışkan Z, *Milletlerarası Usul Hukukunda Teminat* (Vedat 2013).
- Çelikel A ve Erdem B, *Milletlerarası Özel Hukuk* (16. Baskı, Beta 2020).
- Çelikel A ve Öztekin Gelgel G, *Yabancılar Hukuku* (27. Bası, Beta 2022).
- Çörtoğlu Koca S, ‘Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Uyarınca Yabancıların Türkiye’de İkameti ve Uzun Dönem İkamet İznine İlişkin Değerlendirmeler’ (2016) (2) Ankara Barosu Dergisi 43-88.
- Dardağan E, *Milletlerarası Usul Hukukunda Aşkın Yetki Kavramı* (Siyasal Kitabevi 2005).
- Doğan V, *Milletlerarası Özel Hukuk* (8. Baskı, Savaş 2022).

- Doğan V, *Türk Yabancılar Hukuku* (6. Baskı, Savaş 2021).
- Doğan V, Yılmaz AÇ ve Ayhan İzmirlil L, *Türk Vatandaşlık Hukuku* (19. Baskı, Savaş 2023).
- Dural M ve Ögüz T, *Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku* (23. Baskı, Filiz 2019).
- Dural M ve Sarı S, *Türk Özel Hukuku Cilt I Temel Kavramlar ve Medeni Hukukun Başlangıç Hükümleri* (16. Baskı, Filiz 2021).
- Ekşi N, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (2. Baskı, Beta 2020).
- Ekşi N, 'Yabancı Mahkemenin "Aşırı" Yetkisinin Tenfiz Mahkemesi Tarafından Denetlenmesi (5718 Sayılı MÖHUK md. 54/b)' (2010) 9(2) İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 25-70.
- Ekşi N, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku* (5. Baskı, Beta 2018).
- Elçin D, 'Vesâyet ve Kısıtlılık Kararı Verilmesine veya Sona Ermesine ve Vesâyetin Yürütülmesine Uygulanacak Hukuk, Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi ve Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması' (2018) 67(2) AÜHFD 279-354.
- Erdem B, *Türk Vatandaşlık Hukuku* (8. Bası, Beta 2020).
- Ersen Perçin G, 'Adil Yargılanma Hakkı Kapsamında Forum Necessitatis İlkesi ve Türk Milletlerarası Yetki Kurallarına Etkisi' iç Sibel Özel ve Hatice Selin Pürselim Arning (edr), *Milletlerarası Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisine İlişkin Güncel Tartışmalar* (On İki Levha 2021).
- Erten R, *Türklerin Kişi Hâllerine İlişkin Davalarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi* (Yetkin 2017).
- Esen E, *Türk Hukukunda Yabancıların İkamet İzinleri* (Beta 2019).
- Esener T ve Demir E, *Hukuka Giriş* (Yeniden Gözden Geçirilmiş 12. Baskı, Vedat 2018).
- Ganiyeva S, 'Mavi Kartlıların Türkiye'de Görülen Boşanma Davalarında Uygulanacak Hukuk' (2017) 23(2) MÜHF HAD 361-388.
- Giray FK, 'Milletlerarası Özel Hukuk Hakkaniyetinin 5718 sayılı MÖHUK Kapsamında Değerlendirilmesi' (2012) IX (1) 555-577.
- Gözler K, *Hukuka Giriş* (Güncellenmiş 17. Baskı, Ekin 2020).
- Güngör G, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku* (Yetkin 2021).
- Güngör G, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku* (3. Bası, Yetkin 2022).
- Güngör G, *Tabiiyet Hukuku* (10. Baskı, Yetkin 2022).
- Huysal B, 'Adil Yargılanma Hakkı Kapsamında Milletlerarası Özel Hukuka İlişkin Bazı Değerlendirmeler' iç Ayfer Uyanık Çavuşoğlu ve Zeynep Derya Tarman (edr), *Genç Milletlerarası Özel Hukukçular Konferansı* (On İki Levha 2014).
- Kılınç A, *Medeni Usul Hukukunda Adli Yardım* (Adalet 2013).
- Kuşçu D, 'Yargıtay Kararları Işığında Milletlerarası Usul Hukukunda Yabancılık Teminatından Kaynaklanan Problemler' (2021) 4(2) Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 324-346.
- Mayer P, Heuze V ve Remy B, *Droit International Prive* (12th edn, LGDJ 2019).
- Nalçacıoğlu Erden HZ, 'Yabancıların Kişi Hallerine İlişkin Davalarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi' (2022) 12(1) Hacettepe HFD 898-970.
- Nomer E, *Devletler Hususi Hukuku* (Yenilenmiş 23. Bası, Beta 2021).
- Nomer E, *Milletlerarası Usul Hukuku* (Yenilenmiş 2. Bası, Beta 2018).
- Oğuzman K ve Barlas N, *Medeni Hukuk Giriş Kaynaklar Temel Kavramlar* (28. Bası, On İki Levha 2022).
- Özel S, Erkan M, Pürselim HS ve Karaca HA, *Milletlerarası Özel Hukuk* (On İki Levha 2022).
- Özkan I ve Tütüncübaşı U, *Uluslararası Usul Hukuku* (2. Baskı, Adalet 2020).
- Öztürk N, 'Mavi Kart Hamillerinin Türk Vatandaşlarına Tanınan Haklardan Aynen Yararlanacağına İlişkin Düzenleme Eleştirel Bir Bakış' (2021) 41(2) Public and Private International Law Bulletin 955-978.

- Pekcanitez H, ‘Medeni Usul Hukukuna İlişkin Genel Bilgiler’ iç Hakan Pekcanitez, Muhammet Özekes, Mine Akkan, Hülya Taş Korkmaz (edr), *Medeni Usul Hukuku Cilt I* (On İki Levha 2017).
- Sarıöz Büyükalp İ, *AİHS ve AİHM Kararlarının da İncelenmesi Suretiyle Adil Yargılanma Hakkının Türk Milletlerarası Usul Hukuku Üzerindeki Etkileri* (On İki Levha 2018).
- Serozan R, Engin Bİ ve Atamer YM, *Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku* (9. Baskı, On İki Levha 2022).
- Süzen B, *Tanıma ve Tenfiz Davalarında Kararı Veren Mahkemenin Yetkisinin Denetimi* (On İki Levha 2016).
- Şanlı C, Esen E ve Ataman-Figanmeşe İ, *Milletlerarası Özel Hukuk* (10. Baskı, Beta 2023).
- Tan Dehmen M, ‘Türk Vatandaşlarının Kişi Hallerine İlişkin Davalar Bakımından 5718 Sayılı MÖHUK’ta Kabul Edilen Yetki Kuralı’ (2013) 33(1) Public and Private International Law Bulletin 169-211.
- Tanrıbilir FB, ‘Kişi Halleri ve Mirasa İlişkin Milletlerarası Yetki Kurallarının Kapsamı’ iç Sibel Özel ve Hatice Selin Pürselim Arning (edr), *Milletlerarası Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisine İlişkin Güncel Tartışmalar* (On İki Levha 2021).
- Tanrıver S, *Medeni Usul Hukuku Cilt I* (Yenilenmiş ve Genişletilmiş 4. Bası, Yetkin 2021).
- Tekinalp G, *Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları* (13. Bası, Vedat 2020).
- Tiryakioğlu B, ‘Türklerin Kişi Hallerine İlişkin Davalarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi’ (2012) Tuğrul Arat’a Armağan 1141-1165.
- Turhan T, ‘Türk Vatandaşlığından Çıkanların Hakları (TVK m. 29 üzerine bir inceleme)’ (1997) VLI (1-4) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 41-66.
- Tütüncübaşı U, ‘Milletlerarası Usul Hukukunda Teminat Gösterme Yükümlülüğü’ (2010) 12 (2) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 183-223.
- Ulus Karataş E, ‘Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair 1996 Tarihli Lahey Sözleşmesi ve Türk Milletlerarası Özel Hukukuna Etkisi’ (2017) 37(2) Public and Private International Law Bulletin 911-1005.